

EPA

2004-2014

A MAGYAR GRAFIKA DIGITÁLIS VÁLTOZATA
A MEK EGYESÜLET MEGBÍZÁSÁBÓL
AZ INTERNET SZOLGÁLTATÓK TANÁCSÁNAK
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT
AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
E-SZOLGÁLTATÁSI IGAZGATÓSÁGÁN,
AZ E-KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK OSZTÁLYON,
2014-BEN,
AZ ELEKTRONIKUS PERIODIKA ARCHÍVUM
ÉS ADATBÁZIS FENNÁLLÁSÁNAK
10. ÉVFORDULÓJÁN.

1922. MÁRCIUS. HÓ.

MAGYAR

A grafikai iparágak fejlesztését szolgáló folyóirat
Megjelenik június és július kivételével havonta. Szerkeszti és kiadja: *Biró Miklós*
Előfizetési díj egy évre 360 K
Egyes szám ára 40 korona
Szerkesztőség és kiadóhivatal
Budapest VI, Aradi-utca 8
Telefonszám 23-45, 92-70
III. évfolyam III. szám

GRAFIKA

LABOR. OMNIA. VINCIT.

BESZERZÉSI FORRÁSOK

BETŰ ÉS LÉNYIA

Első Magyar Betűöntőde rt. Budapest VI, Dessewffy-utca 32. Divatos szöveg- és címbetűk minden nyelvhez. Sima és mintázott rézléniák. Elvállalja teljes nyomdai berendezések szállítását.

Freund-Barát grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

Horvát Lajos grafikai szaküzlet Budapest VI, Aréna-út 80. szám. Telefonszám József 32-03.

Pusztafi Zsigmond grafikai szaküzlet Budapest V, Tátra-utca 6. Telefon 31-43.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. sz. Telefonszám József 48-12.

OFÉ» Olvasztó és Fémértékesítő VI, Vasvári Pál-utca 8. Telefonhívó 94-68. Linotyp-, stereotypólm, angolón, antimón. Ólomalakért cserébe ólmot ad.

F E S T É K

Berger és Wirth kö- és könyvnyomdai festékgár, hengeröntőde, Budapest IX, Márton-utca 19.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

Gebr. Schmidt G. m. b. H. Frankfurt a/M. kö- és könyvnyomdai festékek lepakata: *Freund-Barát*-féle ügynökség és grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Hans Wunder G. m. b. H. kö- és könyvnyomdai festékgár Berlin-Wilhelmsberg. Vezérképviselet és egyedüli raktár: *Goldstein Adolf Utóda* grafikai szaküzlet Budapest VII, Kazinczy-utca 32. Telefon József 123-95.

Horvát Lajos grafikai szaküzlet Budapest VI, Aréna-út 80. szám. Telefonszám József 32-03.

Kallina Zdenko grafikai szaküzlet Budapest VIII, Mátyás-tér 16. Telefon J. 14-16.

Kast & Ehinger G. m. b. H. nyomda-festékgár magyarországi fióktelepe Budapest IV, Ferenciek-tere 4. Telefon 46-08. Gyárak: Wien, Stuttgart és Newyorkban.

Lorilleux Ch. és Társa a világ leg-régibb és legnagyobb nyomdai festékgyára. Iroda Budapest IV, Ferenc József-rakpart 27. Gyár Budafokon. Telefon 37-58 és 83-29.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. sz. Telefonszám József 48-12. *Dr. Gustav Wicke* berlin-tempelhofi festékgár magyarországi vezérképviselete.

GÉPJAVÍTÁS

Nyomdai és könyvkötészeti gépek, minden rendszerű szedőgépek javítása *Dénes Aladár* okl. gépészmérnök gépműhelyében Budapest V, Váci-út 28. sz. Telefon 180-98.

Horvát Lajos grafikai szaküzlet Budapest VI, Aréna-út 80. Telefon J. 32-03. Javításokat szavatosság mellett vállal.

Klein Ernő gépműhelye Budapest VII, István-út 4. Telefon József 72-39. Gépjavításokat, gépátalakításokat, szerelést és transzmisszióberendezést szakszerűen és gyorsan eszközöl.

Róna és Pusztafi grafikai gépek és szerelvények gyára Budapest III, Bécsi-út 42. Telefon 54-48.

Wörner J. és Társa gépgyár rt. Budapest V, Váci-út 48. Tel. 14-69 és 61-90.

GÉPGYÁRAK

Dresdener Schnellpressenfabrik A.-G. és a *Preusse & Comp. A.-G.* Leipzig. Magyarország és az utódállamok részére képviselet *Freund-Barát* grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Tel. 82-35.

Róna és Pusztafi grafikai gépek, vas- és fémszerelvények gyára, Budapest III, Bécsi-út 42. Telefon 54-48.

Wörner J. és Társa gépgyár rt. Budapest V, Váci-út 48. Tel. 14-69 és 61-90.

HENGERANYAG

Berger és Wirth kö- és könyvnyomdai festékgár, hengeröntőde, Budapest IX, Márton-utca 19. Hengeröntést vállal a legjobb anyagból. Jobb és olcsóbb a házi öntésnél.

Freund-Barát-féle ügynökség és grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

Lorilleux Ch. és Társa, a világ leg-régibb és legnagyobb nyomdai festékgyára, hengeranyaggyár és hengeröntőde. Iroda Budapest IV, Ferenc József-rakpart 27. Gyár Budafokon. Tel. 37-58, 83-29.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. szám. Telefonszám József 48-12.

K L I S É K

Sokszorosító Ipar rt. Budapest VII, Tisza Kálmán-tér 6.

KÖNYVKÖTÉSZET

Vászon könyvkötészetek, nyomdák és dobozgyárak részére *Freund-Barát*-féle grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

LITOGRAFIA

Átnyomópapírok és nedves transzparens-papír és az összes cikkek kaphatók a *Freund-Barát*-féle grafikai szaküzletben Budapest V, Országház-tér 4. Tel. 82-35.

Kallina Zdenko grafikai szaküzlet Budapest VIII, Mátyás-tér 16. Telefon J. 14-16.

NYOMÓGÉP

Fuchs Dávid grafikai szaküzlete, VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

Freund-Barát grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Horvát Lajos grafikai szaküzlet Budapest VI, Aréna-út 80. Telefon J. 32-03.

Klein Ernő gépműhelye Budapest VII, István-út 4. Telefonszám József 72-39. A *Böhm & Herber* würzburgi gyorsajtógár vezérképviseelője. Új és javított nyomógépek állandóan raktáron.

Pusztafi Zsigmond grafikai szaküzlet Budapest V, Tátra-utca 6. Telefon 31-43.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. sz. Telefonszám József 48-12.

Wörner J. és Társa gépgyár rt. Budapest V, Váci-út 48. Tel. 14-69 és 61-90.

PAPIRNEMŰGYÁR

Grósz és Vidor papirnagykereskedés Budapest VII, Kertész-utca 20. Telefon József 126-54.

Haynald papirkereskedelmi rt. a H. H. Ullstein leipzig-i cég magyarországi képviselője, Budapest V, Bálvány-utca 15. Telefon 45-33.

Hartmann Vilmos papirkereskedelmi rt. a *Leykam-Josefsthal* rt., a *Pitteni* papirgyár rt., a *Heinrichsthal* papirgyári rt., a *Roeder Gusztáv* és fia és a *Rózsahegy* cellulóze- és papirgyár rt. képviselője Budapest VI, Eötvös-utca 9.

Grosz és Bányász papíranyaggyár Budapest VI, Aradi-utca 22.

Vértesi Aladár levélboríték- és papir-neműgyár Budapest IV, Fővámter 4. sz. Telefon J. 102-51, J. 102-52, J. 62-49.

SZAKÜZLET

Freund-Barát grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlete, VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

Goldstein Adolf Utóda grafikai szaküzlet, Budapest VII, Kazinczy-utca 32. Telefon József 123-95. Raktáron tart festéket, füződrótot, matricaport s minden egyéb nyomdai anyagot.

Horvát Lajos grafikai szaküzlete Budapest VI, Aréna-út 80. Telefonszám József 32-03. Az ország egyik legnagyobb grafikai gépraktára, Javításokat szavatosság mellett vállal.

Pusztafi Zsigmond grafikai szaküzlet, Budapest V, Tátra-utca 6. Gépek, szerelvények, anyagok és festékek raktára. Elsőrangú képviseletek. Teljes nyomdai berendezések szállítását is vállalja.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. Telefon J. 48-12. Új, használt és javított kö- és könyvnyomdai, könyvkötészeti gépekből s egyéb felszerelésekből, anyagokból nagy raktárt tart.

Magyar Grafika

A grafikai iparágak fejlesztését szolgáló folyóirat
Szerkeszti és kiadja Biró Miklós

Megjelenik június és július hónapok
hivatalos kiadványként. Szerkesztőség és
kiadóhivatal Budapest VI, Aradi-utca 8.
Telefon 92-70, 23-45

Előfizetési díj egy évre 360 K. Egyes szám
ára 40 K. Hirdetések egyszeri közlésének
díja cicerósoronként 20 korona, éves
hirdetéseknél 15 korona

Tanay József jubileumát

ünnepli március 24-én a magyar nyomdászvilág. A Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság érdekes igazgatójának ötvenesztendő jubileuma nem kicsiny dolog, a jóbarátok és tisztelők ezreinek szíve dobban melegebben az őreá emlékezéskor, s kietlen jelenünkbe visszahozza a nagy eszmékkel terhes, szeretettől és egymás megbecsülésétől sugárzó szebb idők emlékét.

Gyönyörű, színes kaleidoszkóp a Tanay József életfutása. Ötvenesztendő munkásságának milliónyi mozzanata nagyobbára a magyar könyvnyomtatás fejlődésével, annak hányattatásaival szoros kapcsolatban van.

Suttyó legényke korában került fel Budapestre s itt csakhamar a magyar könyvnyomdászok vezető emberei sorába emelkedett. Gyönyörűsége multú anyaegyesületünknek egy-kettőre választmányi tagja, a nyomdászkongresszusok ékesszavú szónoka, az apró magyarországi nyomdászegyletecskék országosításának előkészítője, a Typographia szerkesztőbizottságának tagja, majd e lap szerkesztője s ezzel a magyar nyomdászok egyetemének fővezére, később az újabbkori historiánkban annyira jelentős Társaság, majd a Szakkör megalapítója és elnöke, a Magyar Nyomdászok Évkönyve életrekelője és első szerkesztője, a Nyomdászok Közlönye megalapítója, a Grafikai Szemle majdnem húsz éven át buzgó szerkesztője stb. stb.: íme, Tanay József nyomdász életének legfőbb stációi. Csak a leg-

főbbek, mert hiszen az ő hol komoly, hol megmosolygós arcát ott láhattuk mindenütt, ahol véreinek, nyomdásztestvéreinek bárminő jelentősebb érdekéről volt szó. Aelnöke, majd elnöke volt a budapesti munkásbiztosító pénztárnak, egyik fő-fő megalapítója és elnöke a nyomdai munkások

nagyrészét magában foglaló Általános

Fogyasztási Szövetkezetnek; ott volt mindenütt, ahol hű szívre,

a tömegek javáért melegen dobogó, hűséges jó szívre

s komoly munkára volt szükség. — Tanay József

élete folyásának megismertetése nem fér el

e cikkecske keretébe, nagyszerű munkásságának

szakirodalmi részét azonban okvetlenül vázolniunk kell. — A nem-

régén lezajlott világháború előtti magyar nyomdászati

szakirodalmat egy kettős törzsű nagy fával hasonlíthatjuk össze,

amely nagyra növe és erőteljes ágakat, gallyakat, virágfakasztó és gyümölcsstermő rügyeket

fejlesztve: egyik legszebb dísz volt a magyar irodalom ligetjének, s még a százmilliós nemzetek

irodalmába is méltón beleillett volna. E hatalmas fa egyik törzse volt a most már hetvenkettő-

dik életévét járó Pusztai Ferenc, a másik pedig Tanay József. Minden, ami Nagy-Magyar-

országon a szakirodalom és a szakfejlesztés jegyében történt: közvetve vagy közvetlenül az ő nevékhöz fűződik. Ők voltak az első Magyar-

országon, kik izzó lelkesedéssel, temérdek fáradtsággal és nagy áldozatokkal szakirodalmi vállalá-

tokat létesítettek, jeles szakírókat neveltek s teret biztosítottak ezek munkásságának.

A magyar nyomdásztechnikai irodalom megszületésének esztendőjéül az 1883-at vehetjük. A Typographia addig megjelent tizenhat évfolyama ugyan valóságos kincsesháza a nyomdászembert érdeklő tudnivalóknak, de a szaktechnikai közlemények természetszerűleg nem sok helyet találtak benne. Záhonyi Alajos 1867-iki Zsebleltára pedig gyönyörű kísérlet volt, de a kiálló szó pusztaságba veszett. Nem volt még ekkor magyar nyomdászpublikum. A maradandóbb jellegű szakirodalmi vállalkozások őseül tehát az 1883-ban megindult Magyar Nyomdászok Évkönyvét vehetjük, amelynek legelső szerkesztője Tanay József volt.

Az 1883 június 1-én megindult, kezdetben Pusztai Ferenc által szerkesztett és szépszájú szaktechnikai cikket is közlő Nyomdászok Közönlönyének Tanay József rendes munkatársa volt. Szakirodalmunk e két megteremtője tehát ezidőben még együtt működött. Együtt működtek még 1888-ban is, amikor Pusztai Ferenc megindította a Magyar Nyomdászokat s e vállalkozásában a Tanay József vezérlete alatt álló Budapesti Könyvnyomdászok Társasköre támogatta Pusztait olyképen, hogy előfizetett minden egyes tagja számára két forintjával. Így volt ez egészen 1891-ig, amikor a Társaskör — illetőleg ekkor már Szakkör — Tanay József szerkesztésével megindította a Grafikai Szemlét.

Gyönyörű és nemes verseny keletkezett. A gigantikus két törzs egyre újabb ágakat s gallyakat nevelt s elárasztotta kised nyomdászvilágunkat

kat az illatos virágok és gyümölcsök sokaságával. A két szaklap csak úgy ontotta a tudnivágyó nyomdászok számára az ismeretanyagot. Pusztai kiadta a Nyomdászati Enciklopédiát, a Tanay vezérelte Szakkör pedig a Magyar Nyomdászok Évkönyvének esztendőről esztendőre szebbé tételével, s egy nagyszabású szakoktatási program kiépítésével, vándor felolvasások, kiállítások rendezésével lendített hihetetlenül nagyot a szakkultúrán.

Művészeti jelszavaktól és a technikai nagyra-törés buzdító ígétől zúgtak-zengtek akkor a nyomdászberkek. Egy sereg új, jól használható szakkönyvecske is napvilágot látott s megjelent a Fuchs Zsigmond monumentális szakkönyve is: a Gépterem. Élet, vidor tenniakarás mindenütt.

S ennek a nagyszerű mozgalomnak fő-fő élte-tője Tanay József volt, aki magasabb színvonalú értelmiségével mindenben rögtönösen fölismerte a szépet, helyeset s azt lelke egész hevével támogatta. Lótott-futott, szónokolt, lelkesedett, mindenkit magával ragadott. Öröm volt vele dolgozni. Szeretreméltósága és ékesszólása aldozatokra bírta, ha kellett, a leghidegebb eszű üzletembereket is. Így született meg a Szakkörnek kísérleti nyomdája, így építettünk messze világító szakirodalmi intézményeket. Az ő remekbe szabott egyénisége körül forgott minden, ő volt a magyar nyomdászati irodalomnak nemcsak legnagyobb reprezentánsa, hanem egyszersmind spiritus rectora is sok ideig.

A Magyar Grafika, Tanay József lapjának, a Grafikai Szemlének utóda és szellemi örököse: melegen üdvözli jubilánsunkat, kívánva néki hosszantartó derüs jövőt és munkaképességet. N. L.

A m e s t e r s z e d ő é s a r a j z

Régóta nem vita tárgya már az, hogy a mesterszedő részére szükséges-e a rajztudás. Ezt ugyanis már több esztendővel ezelőtt eldöntötték azok a kiváló kollégáink, kiknek találékony természetét bántotta a betüöntődei díszből készült munkák egyhangúsága, s kiknek temperamentumát nem elégítette ki még az sem, ha valamely szedés kombinációjának hatását egy-egy alaplemzetszettel emelhettk. Szenvedett az alkotó ösztön bennük, mert érezték nap-nap után, hogy a betüöntődei dísz az akadályá annak,

hogy kiki a saját eszméit a maga kifejezési módján valósíthassa meg. Bármiképp igyekeztek is variálni a rendelkezésükre álló és az akkori ízlésnek megfelelő díszítőanyagot, az eredmény ugyanaz maradt: minden változatosság nélküli, hatásában egyforma díszhalmaz, melyet úgy ahogy csak a színezés tett elfogadhatóvá.

A külföld példájára nálunk is akadtak kollégák, kik merész elhatározással — sutba dobva a régi dogmát — szakiskola hiányában különböző rajztanfolyamokon vettek részt és csakhamar felismerték, hogy mily téves úton járnak azok, akik

csak a nyers, természetes ösztönükre és kezűgyességükre bízzák munkáik sikerét. Ez a tapasztalat fokozta ambíciójukat, még nagyobb energiával dolgoztak, hogy a kezdet nehézségeit mielőbb legyűrjék és szorgalmuk jutalma — mint ma is — a meg nem értő kollégáik gúnyos megjegyzései voltak.

Az erős akarat azonban meghozta részükre az elmaradhatatlan sikert, melyben mind többször és többször volt részük. E sikerekre az ellentábor felfigyelt és — még mindig kicsinylőleg — elismerte, hogy a rajztudás az, mely ezt az eredményt elősegítette, de — a szedéstechnika hátrányára.

Mindennek dacára emelkedett rajzolni tanuló kollégáink tábora, aminek hatása csakhamar érezhetővé vált nyomtatványaink kvalitásánál.

A jég megtört. A rajz bevonult könyvnyomatató műhelyeinkbe, mint a mesterszedő legerősebb kifejező eszköze.

»A rajztanulásnak — amint azt Boros Rudolf mondja a *Rajzolás* című könyvének bevezetésében — általánosan képző hatása van, mely a szellemi és fizikai szem kimivelésében, a *határozott, öntudatos látás és az ezen — csakis ezen — alapuló kezűgyességben*, ezek után *önálló ítélő- és alkotóerőben*, végül az *esztétikai érzés és értelem*, valamint az *önállóság fejlesztése* által nyilvánul. A rajztanulás nem készíti elő a tanulót jövő életpályájára (mintha csak nekünk nyomdászoknak mondaná, mert nem az a célunk, hogy rajzolóművészekké képezzük ki magunkat, hanem jó tipografusokká, kik minden adott esetben megállják a helyüket), egyelőre inkább csak *fejleszti és erősíti szellemi erejét*, bizonyos egyetemes hatással van rá, mely egy belső processzus fegyelmeztségében, a természet és művészet remekei s egyúttal a *gondolatvilág szellemi szépségei iránti egészséges érzék*, vagyis a *jó ízlés fejlesztésében*, a *gondolkodás szabatosá váló tételében nyilvánul*; és minthogy a természet jelenségeit folyton figyelmesen és behatóan kell szemlélnie, a *részeket egymáshoz és az egészhez viszonyítania*, a *rajzó helyesen tanul látni*, s mintegy újfajta *ítélőképességgel, új érzékszervvel* — mellyel a nem rajzóktól különbözik — *gazdagodik*.«

Mily sok minden van elmondva ebben a pársorban, melynek egyes tételeiről külön köteteket lehetne írni; mily csábító az a perspektíva, melyet élénk tár. Nem csodálkozom az ifjabb nemzedék

— mely megértőbb, mint a közelmúlt nagyjai — lázas türelmetlenségén, mely várva-várja a szakrajztanfolyam, a szakiskola megszületését, hogy tudásszomját csillapítsa.

De addig is — hej, de sok víz folyik el még a Dunán — az idősebbek példájára tanulhatnak más rajzkurzusokon, vagy önmagukat művelve otthon.

Igen ám, de mit rajzoljunk, hogy szakiskola hiányában *már a kezdetnél helyes útra térjünk*, mely célhoz vezet? Ez a kérdés a fenti tanácsra.

Mindent, csak nyomtatványterveket ne, mert ehhez, bár a szakmánk, csak kellő előtanulmány után foghatunk, ha számottevő eredményt akarunk felmutatni.

Minden, tehát a legkisebb, a legjelentéktelenebb dolog is, melyet rajzolunk és amelybe kellő szeretettel belemélyedünk, elősegíti haladásunkat és fejleszti esztétikai ösztönünket.

Mindenekelőtt azonban a betűvel legyünk tisztában, igyekezzünk a rajzzal párhuzamosan elsajátítani a betűvetést különböző írószerszámokkal és a betűrajzolást. (Lapunk későbbi számaiban erről is szó lesz, amikor mintalapokat adunk olvasóinknak.)

A betűvetés és rajzolás elsajátítása legelső feladataink közé tartozik. Tanulmányainkat egész könnyen végezhetjük rajzolt nyomtatványok betűinek másolásával. Csakhamar tapasztaljuk, mily játszi könnyedséggel tudjuk még a legkomplikáltabbnak látszó betűt is írni, ha ismerjük a hozzávaló írószerszámot, avagy rajzolni még abban az esetben is, ha csak egy mintabetű állna rendelkezésünkre, sőt biztosan következtetünk a többi betű szerkesztésére.

Ha már a betűvetésben, rajzolásban kellő gyakorlottsággal bírunk és megfelelő formaérzékünk van, pusztán a betűvel, a szöveg helyes tagolása által minden dekoráció mellőzésével, hatásában egyszerű és mégis — vagy talán éppen ezért — megkapó nyomtatványterveket tudunk előállítani.

Rajztanulmányaink felhasználásával sikeresen díszíthetjük sorkompozícióinkat, megjegyzendő azonban, hogy a dekorációval csínján bánjunk, szűk marokkal mérjük, csak itt-ott a megfelelő helyre tegyünk egy-egy műtyürrét, monogramot vagy iniciálét.

Felesleges cífraságokat kerüljük, mert az agyondíszített munkák csak türelműrket és nem rajztudásunkat bizonyítják. Ne kövessük grafikusművészeinket ezen az úton még akkor sem, ha

— hitünk szerint — mi is megtudnók úgy oldani feladatunkat, mint ők. Más az, amit ők produkálnak és más az, amit nekünk kell tudnunk. A mi feladatunk mindenekelőtt a betű fanatikus szeretetében és ennek miként való felhasználásában nyilvánul.

Mellékleteink első oldalán bemutatunk egypár szignettet, melyből kettő betüöntődei anyagból van szedve, három pedig linoleummetszet. Mind az ötöt a keresetlen egyszerűség jellemzi. Jó példák ezek arra, hogy *ne kalandozzunk el téves utakra* a rajzolás virágos mezején, mert ily egyszerű, tudásunknak megfelelő díszítődarabok azok, melyekkel kezdetben foglalkoznunk kell.

Második mellékletoldalunk három példája közül az első teljesen szedés, a másodikon egy kissé komplikáltabb rajzú szignettet láthatunk, míg a harmadik linoleummetszettel kombinált szedés. E példák élénken illusztrálják azt, hogy a mester-szedő, ha rajzolni tud, sohasem jöhet zavarba munkája előállításában. Egyforma könnyedséggel kezeli a betüöntődei anyagot, a rajzollat és a linóvésőt. Sőt a betüöntődei anyag használatánál nagy előnyére van a művészileg csiszolt szem, az új érzékszerv — mint Boros mondja —, mellyel

még ott is megtalálja a maga motívumait, ahol a nemrajzoló kollégája már nem lát semmit és változatban gazdagabb formában tudja azt érvényesíteni.

Harmadik és negyedik mellékletoldalaink gyakorlatból vett példáin — mint látjuk — a fősúly a szöveg helyes csoportosítására, annak kellő kiemelésére van helyezve, épp úgy, mintha betüöntődei anyagból kellett volna előállítani; a díszítésnek csak másodrendű szerepe van. És ez így helyes. Ezt várjuk a szedőrajzolóktól. Mindenekelőtt a szöveg, és ha ezt sikerült jól elrendeznünk, rajzoljuk meg a díszet, mindenkor szem előtt tartva, hogy annak megoldása a végtelenségig egyszerű legyen.

A rajzolás megtanulásához az erős akaraton kívül semmiféle rendkívüli tehetség nem kell, bárki elsajátíthatja kellő szorgalom mellett. Napi egy-két óránkat kell feláldoznunk csupán, azonban ez az áldozat rövid időn belül nagy lelki gyönyört szerez nekünk és szívesen időzünk rajzasztalunk mellett még hosszabban is, munkánkban elmerülve feledjük az élet árnyoldalait. Rajzlapunkról ránkmosolygó színes virágok pedig egy szebb jövőt sugdosnak felénk.

Kun Mihály

A b e t ü f a j o k e l n e v e z é s e

áig oly nagyra fejlődött a betüöntői technika és a betüöntők művészi és materiális versengése, hogy a betütípusoknak óriási tömegét hozta létre és a régimódi klasszifikálásuk ma már majdhogynem semmitmondó.

Amíg harminc-negyven esztendeje az akkori osztályozás szerint való fraktúrnak és schwabachinak, angol és francia antikvának meg mediaevalisnak alig ismertük néhány változatát: ma már könyvbetű lehet hozzátévelegesen vagy ezerféle is, a kiemelő, cím-, dísz- stb. betűk száma pedig még több.

Ezt a megállapítást folytathatjuk egy magától értetődő kijelentéssel: minden betűnek megvan a maga neve.

A betűk elnevezéseit érdemes egy kicsit szemügyre venni. Tömérdek vad fantázián és ötleten kívül érdekes tömegpszichológiai s egyéb jelenségekre bukkanunk egy-egy ilyen cserkészésünk alkalmával.

Próbálkozzunk hát meg vele. Vegyünk elő egyelőre nem több, csak pár százféle betűt s nézzük sorra a nevüket.

Azt mindjárt eleve megjegyezhetjük, hogy a kifejezőkészség és a stílussejtető megállapítás vajmi kevés ezekben az elnevezésekben, sőt az utóbbi fogalomkörből vett elnevezések talán a legszerencsétlenebbek, amennyiben hamis nézeteket kelthetnek a művészettörténelemben járatlanabb emberekben.

Így például az öntök adta elnevezés ma már a *schwabachi* és *fraktúr* megkülönböztetéséhez sem nagyon megbízható. Ismerünk schwabachinak nevezett betűt, amely inkább fraktúr s viszont fraktúrnak nevezettet, amelynek minden vonása az eredeti schwabachira vall.

Román betütípusról hallva pedig ne gondoljuk, hogy az talán a középkori román építőstílussal volna valamilyes rokonságban. Dehogya is! Inkább római, róma városi az. Az angol nyelvben ugyanis a rómaít »roman«-nak írják; ezt a meg-

jelölést szolgálai módon, átfordítás nélkül vette át a német, akitől aztán hozzánk is eljutott.

A *Renaissance* néven ismert betűcsoport elkeresztelése sem találó. Ezt a nevet talán inkább a Jensonék típusai érdemelnék meg, amelyeknek valamely modern leszármazottját Római Antikva (Genzsch), Romana (Első Magyar Betüöntöde) a hasonló elnevezéssel majdnem mindenik betüöntő megcsinálta.

Az *Empire*-stílusról ugyanegy betüöntő (Poppelbaum) kétféle típust nevezett el: egy igen szép angolos vágású antikvát, meg egy írottbetűs sorozatot. A *Biedermeier* pedig Krebséknél van egy reklámos vastag kurzív típusal képviselve. Van *Rokoko-Skript* is, de nem sok köze van a rokokóhoz.

A *dór* és *jón* betűk (Dorisch és Jonisch) neve metaforikus; a görög építőművészet dóriai oszlopai vaskosak, nehézkesek, a jóniai oszlop ellenben karcsúbb és könnyed. Ilyes különbséget látunk a *dór* és a *jón* kiemelő betűk közt is.

Képtelen elnevezés az *Aldine*. Egy ízben egy kiváló esztétikusunkkal nyomdai dolgokról beszélgetve, valahogyan megemlítettem az *Aldine* betűfaját. Ő félreértett s nagy lelkesedéssel kezdett beszélni *Aldo Manuzio* gyönyörű kurzív betűjéről, amelyet *Petrarca* keze vonása után metszett acélba *Francesco da Bologna*. Persze, hogy más-más malomban öröltünk, de öneki volt igaza. A világhíres *Aldóról* ha elneveznek valamit, legyen az az ő kurzívjához vagy öreges mediaevalisához hasonló, nem pedig egy háromszáz esztendővel későbbi korszak stílus dolgában egészen elütő terméke.

Hibás elnevezés a *Grotesque* is, bár most már aligha segíthetünk a bajon. E szó franciául s általában a nyugati nyelvekben furcsát, alaktalant, félszeget jelent, már pedig az a betűcsoport, amit mi e néven ismerünk, minden inkább, csak nem furcsa és nem félszeg. Formája a legegyszerűbb lapidáris, vonalai egyforma vastagok, nincs rajta semmi fölösleges cikornya, mivel szolgált hát rá ez a szegény betű, hogy lefélszegezzük?

Az *Egyiptienne*-nek semmi köze a fáraók honához, éppen úgy az *Italienne*-nek sem Olaszország könyvművészetéhez. (Az *Italique* szó franciául dőlt betűt, kurzívot jelent.) Lehet, hogy az olasz Bodoni betűmetszetei közt akadt egykét szélteben erősen nyújtott betűfajta, de az a túlvastagított horizontális vonású típus, amelyet

mi *Italienne*-nek nevezünk: nyilván a régebbi német dekadencia szülötte.

A betűelnevezések dolgában bőségesen merítettek a görög-római mitológiából; tudtommal van kétféle *Jupiter*-típus (Brendler, Scholz), egyik soványabb a másiknál. Az istenek királyának tiszteletreméltó oldalbordája *Juno* is kapott egy jó mollett, a kövér romanához hasonlatos betűt a Schelteréktől. A sokoldalú *Merkur*-ról egy ordítóan vaskos reklámkurzív betűfaját nevezett el az offenbachi betüöntő gyár. Ugyanennek állóbetűs változatát *Neptun*-ról, a tengerek istenéről keresztelte el. *Kastor* és *Pollux* a Brendler-öntöde gót típusai, azonos vágásúak, s mint jóra való ikrekhez illik, egymás kiegészítői lehetnek, ha kétszínés nyomtatásról van szó. A görög-római hitrege alakjai közül fölhasználták még *Vulkán*, *Aurora*, *Thalia*, *Thetis* nevét; *Minervának* csak egy ornamentumsorozat jutott az Első Magyar Betüöntöde jóvoltából. Űdén cseng és szép betűt képvisel a *Ver sacrum*. Sovány és lengő akcidensbetű a Brendlerék *Iris-e*, erőteljes kurzív a szép nimfáról elkeresztelt *Galathea* (Schelter), hosszúkás félkövér reklámbetű a *Phoenix* (Poppelbaum) és legjobb húsban levő — se nem túlsóvány, se nem kövér — a *Kleopatra*.

A germán mitológia istenei is képviselve vannak a betüöntői mintakönyvekben. Schelterék egy gótikusba hajló vaskos dőlt betűje a fő-fő germán istennek, *Wodan*-nak a nevét kapta; ugyanennek kivésett világos formáját a fény, tisztaság és igazságosság istenéről *Baldur*-nak, vízszintesen rovatkolt változatát pedig az elesettek lelkét a *Walhallába* kísérő isteni szűzekekről *Walküre*-nek nevezik. Külön *Baldur*-ja van a Klinkhardt-öntödének; ez kissé cikornyázott keskeny félkövér mediaevalis betű. Az *Edda* szó értelme körülbelül az ősanjának felel meg az ógermán mitológiában; Schelterék a szecessziós korszaknak egy nyavalyatörősen vonagló verzális típusát nevezték el róla.

Az óegyiptomi istenségek közül belekerült a betüöntői mintakönyvekbe *Isis*, a természet őseréjének megszemélyesítője. Poppelbaumék egy nagyon vékonyvonású szecessziós verzálissorozatot szenteltek az emlékének. A romboló természetet jelképező *Osiris* ugyanilyen, de valamivel vastagabb vonású.

A hindu szentháromságból *Brahma* nevét Flinschék, a *Siva* nevet pedig Brendlerék húzták rá egy-egy betűtípusukra. A szentháromság har-

madik tagjának, *Visnu*-nak nevét még nem sikerült megtalálnunk.

A nagy vallásalapítók közül *Confucius*-ról s a fölülmúlhatatlanul szép demokratikus ígéket hirdető *Buddha* királyfiról neveztek el betűt.

Dinasztikus hűség és alattvalói hódolat sugárzik az elfuserált széles *Habsburg* és keskenyebb *Wittelsbach* (Schelster), az impozáns, de ma már divatjamúlt *Hohenzollern* (Bauer), továbbá az *Imperator-Antiqua*, *Imperial*, *Regina*, *Regent-Antiqua*, *Maria-Theresia* stb. betűfajták nevéből. Van *Medici*-betű meg *Mikado* is. A német nemzeti büszkeség nyilatkozik meg a *Reichsdeutsch* és *Reichskanzlei* elnevezésekben. Az Első Magyar Betűöntőde *Corvinus* elnevezése az igazságos és tudománykedvelő Hunyadi Mátyás iránti tiszteletből fakadt.

Az országokról, városokról való elnevezések igen gyakoriak. Van például kétféle *Britannia-Gotisch*, az egyik nyúlánk (a Klinkhardté), a másik vaskos (a Baueré); *Germania*-betű, *Austria*-betű (a Corvinushoz hasonló), *Hispania*-kurzív, egy ecsetvonalas *Japonia*-típus; idetartozik a Grimm Rikárd tervezte szép dekoratív *Saxonia*, továbbá a Hoffmeister-féle *Teutonia*, a cirkuláris *Hellas*. Városokról kapta nevét a sokféle román betű, a *Romana* (Első Magyar Betűöntőde), a *Romana Artistica* (Numrich), a *Romanisch* (Schelster), a *Römisch* (Scholz), a *Römisch-Antiqua* (Poppelbaum) és a híres *Römische Antiqua* (Genzsch). Valamennyi Rómáról, bár Velencéhez több közük lett volna. Hamburg a *Hammonia-Gotisch*-sal meg a *Hamburger Druckschrift*-

A Korvinkötés díszítéséhez használt bélyegzőkészlet

tel szerepel, de ide tartozik a *Hansa-Gotisch* is. Van ezenfelül *Leipziger Fraktur* és *Leipziger Lateinschrift*, *Nürnbergischer Buchschrift*, *Offenbacher Kursiv* és *Offenbacher Schwabacher*, *Venezia* és *Venetiana*, *Herculanum* és sok más.

A *Trianon* szó egyebeken kívül egy *Wieynk* festőművész által rajzolt igen szép és jól használható dölt betűfajta s jelent a könyvnyomtatóra nézve.

A növényvilágból szerepel a *Lotos* (Schelsterék egy *mediaevalis* kőirása), a finomvonalas és széles *Mimosa* (Klinkhardt), a nagyon keskeny és félkövér *Liane* (Schelster). A keretsorozatokban magától értetődően igen sok a naturális, meg a stilizált növényi motívum, ezek jórésze azonban csapnivalóan rossz; olyan emberek tervezték, akiknek fogalmuk sem volt a botanikáról s így persze a növények belső karakterisztikumairól sem. Ekképen született meg a felhőkbe nyúló tündérrózsa és sok más növénymorfológiai csuda. Jó a közismert *Cyklamen* (ha ugyan jól alkalmazták) s az Első Magyar Betűöntőde *Bambuskerete*.

A világirodalom nagy emberei a következőképpen szerepelnek a betűöntők mintakönyveiben: van egy igen szép *Goethe-Fraktur* (Woellmer), egy *Romana*-formájú *Dante*-típus, egy dekoratív hatású keskeny félkövér *Petrarca*-betű, egy ecsetvonalas *Boccaccio*-kurzív, egy ecsetvonalas vékony *Ovidius-groteszk* (*Ovid*), egy árnyékolt *Virgilius*-betű (*Virgil*) és egy szép *Rousseau*-kurzív (az utóbbi típusok mind a Schelsteréi). Láttunk még ezenfelül *Schiller*-ről, *Lessing*-ről, *Voltaire*-ről és az angol *Chaucer*-ről elnevezett betűket is.

A festők közül *Böcklin*, *Tintoretto*, *Dürer*, *Leonardo da Vinci*, *Makart*, *Murillo* és *Rafael* nevét használták föl betűfajta elkeresztelésére. Van azonban egy sereg olyan típus is, amely a maga tulajdon édesapjának: tervezőjének a nevét viseli. E tervezők jobbára a legújabb kor igen jónevű festői avagy grafikus művészei. A saját nevüket viselő műveik közül hirtelenében fölemlíthetünk néhányat. Ilyen a japanisztikus kultusz jegyében született *Eckmann-Schrift* (1902-ből), a közismert *Behrens-Schrift*, az *Ehmcke* tanár fraktúrja, schwabachi betűje, antikvája és kurzívja, valamint az *Ehmcke-Rustica*, a *Hupp Ottó* fraktúrja és egyéb betűtervezetei, a *Kleukens*-antikva, a *Tiemann*-féle *mediaevalis* antikva meg kurzívja, a *Wieynk*-kurzív, a *Barlösius-Schrift*, a *König*-antikva, *Grimm*-antikva és *Ridinger-Schrift* stb. A francia betűtervező művészek közül tudunkkal eddig kettőnek viselik nevét a maguk típusai. Az egyik *Eugène Grasset*, a nagyhirű festő és

egy pontsor vágja hosszában ketté. Ezekről a csoportokról csak három kötés tér el: az erlangeni biblia, az Anasthasius-kódex és a wolfenbütteli, teljesen keleti stílusú kötés. Az elsőn a fedél közepét három koncentrikus körből képezett és Mátyás domborított arc-képét közrezáró medaillon díszíti. A körök szalagjain látható palmetták, voluták és arabeszkek másutt ismeretlenek. A mező sarkai nincsenek letompítva, ellenben négy kisebb kör ad kissé gótikus tagozást a fedélnek. A körökben a gyűrűs hollókat látjuk. Hiányzik erről a kötésről a zsinórmintás keret és az apró gyöngypontozás; a körök közeit betöltő korvínás arany lombdíz motívumai között pedig egy szfinx-szerű motívumot ismerhetünk fel, amely szintén csak ezen az egy kötésen fordul elő. Az Anasthasius-kódexen a két külső keret és medaillon ugyan a rendesekek, de a harmadik, legbelső keretet egy olasz rene-

szánsz architektúrájú fülke pótolja. A lépcsőszerű talapzathól két keskeny pillér emelkedik ki, melyek félköríves oromzattal koronázott, erősen kiugró párkányt tartanak. Az oromzat két oldalán a párkányig és ennek végződésétől a talapzatig lombfüzér csüng alá. A bélyegzők ugyanabból a készlethöz valók, mint a többi kötéseké.

A lombornamentika kompozíciójának szokatlansága abban jelentkezik, hogy felépítése monocentrikus és *teljesen térbetöltő*, ami a tiszta reneszánsz kompozícióknál ismeretlen. E tekintetben tényleg rokon vonásokat éreztet a magyar népművészet e két sajátosságával, és ha ez nem a keleti kompozíciónak egy provinciális leegyszerűsödése, úgy kétségtelen, hogy a tervezőművész vagy művészek az egykorú népművészetnek (még pedig az erdélyinek) ma már ki nem deríthető útján a befolyása alá kerültek.

Jaschik Ámos

A díszítőművészet újászülete

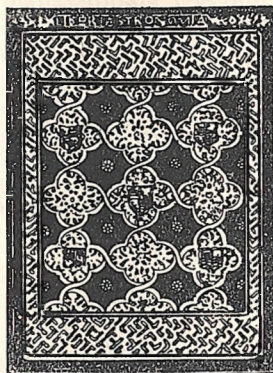
művészetben s az ízlésben is megvan az ellentétek lassú hullámzásának törvénye. S a józanság, a hideg nyugalom éveit vagy évtizedeit itt is a forradalmi felbuzdulások korszaka szokta követni. A bőjtnek, a lemondásnak, a dísztelen egyszerűségnek divatját felváltja az életvidám művészet hangja, a szeszélyes öröm, a díszítőművészetek tékozlása. Úgy tűnik fel, mintha az emberi közérzület mélyén a vizek felkavarodnának. Eleinte csak gyűrűznek, fodroznak, később örvénylenek és háborognak.

Ilyen hullámjáték átmeneti éveiben vagyunk most is. Egy új és bátor érzületváltozás hangjával találkozunk a művészetben; az építészetben éppúgy, mint a festészetben, a díszítőművészetekben csakúgy, mint a grafikában. Ennek legtűntetőbb megnyilvánulása: a díszítőművészetek újászülete. Vidám szeszélyességgel ömlik el az ornamentum mindenén, amit művészi kéz vagy díszítő szellem alkot. S elég a lehangosabb megnyilvánulásaira utalnunk: a könyvfedelek színjátékaira, melyek a könyvesbolt kirakataiban, vagy a gyűjtő polcán a szivárványszíneiben, a tündéri vonalvezetés ezernyi változatában ragyognak. Szinte lázadó örömmel népesíti be az iparművész és az iparos keze a rendelkezésére álló síkokat: állati, növényi, emberi formák hajladozó szépségei, elvont (geometriai) idomok szeszélyes változatai teszik zajossá a könyvfedél vagy könyvlap életét.

Még csak egy-két évtizeddel ezelőtt is az ilyesmi elképzelhetetlen volt. A könyvművészetben éppen

úgy, mint a többi iparművészeti ágazatokban a megfontolt anyagszerűség korát éltük. Minden a belső érték érvényesülésére volt építve. A jó papíros, a nemes munka, a tiszta, élesmetszésű betűk, finom arányok elgondolására és megszólaltatására. Azt mondtuk: a könyvnyomtatás mesterség, melyben a munka józan logikájának, anyagtisztaságának kell érvényesülnie. Egy egész művészeti, sőt erkölcsi világnézet volt erre építve: angol kézművesek és művészek puritán, becsület és szolid törekvései hintették el ennek a magvait.

Ily nyugodt, felettébb logikus korszakokban sem szokott persze száműzve lenni az ornamentum. Csak nagyon csínyján bánnak vele s ami

Ptolemaeus-kódex

Anasthasius-kódex

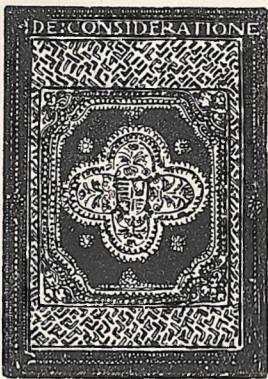
a fő: az értelemnek rendelik alá. Csakis ott és akkor alkalmazzák, amikor és ahol »célszerű«. Ahol a technika megokolttá teszi. A ruhán csak mint paszományt, a bútoron csak mint vasalást, a pénztárcán csak mint szegélyvarrást tűrik

lógusunk írja: »A kódexekre kezdetben bársonyt és selymet alkalmaztak, arany, ezüst és zománc vere-
tekkel, később azonban a barna bőr lett általánossá,
főleg akkor, amikor Mátyás király egy önálló könyv-
kötési stílust honosított meg könyvtárában, melyről
az 1890-iki antwerpeni bibliográfiai kongresszus ki-
mondotta, hogy ez a könyvkötészet történetében ön-
álló modort képvisel, s hogy eme kötések orna-
mentikája és préselt aranylombozatának motívumai a
XV–XVI. századbeli magyar himzések és díszítések
motívumaival azonosak; ezenkívül pedig még azért is
érdemelnek külön figyelmet, mert az első és legrégebb
kötések, melyeknek a tábláin az arany mint dísz 1490
előtt előfordul.«

Ezek a megállapítások részleteikben tévesek. Naiv,
stílustörténeti tájékozatlanságra vall a magyar himzék
motívumainak kézi bélyegzőkben való szerepelte-
tése és erőteljes történelmi tévedés a kéziaranyozás idő-
pontjának megállapítása is. De nem ez a fontos. A
jellemző és lényeges ebben a megállapításban az, hogy
a kongresszus zsűrije a korvinkötéseken valami
idegenszerűt és szokatlant vett észre és azt igyekezett
valamilyen formában megindokolni. A Korvinák
különlegessége és történeti egyedülállósága tény, azon-
ban ennek okát egy bökölő gesztussal helyettesíteni
alig lehet. Hogy ezt a könyvtörténeti sajátosságot
világosabban lássuk, nézzük elsősorban azt, hogy mi-
féle kötések is sorozunk mi ma a korvinák gyűjtő-
fogalma alá? Mindenekelőtt a »Mátyás-kódexeket«,
melyek valószínűleg még Podjebrad udvarából szár-
maznak és kötésük egészen gótikus ízlésű; azután a
veretes bőr, bársony és selyem kötések, melyeknek
delfines veretein már a reneszánsz kor formakincse ele-
venedik meg és festett díszítésű aranyozásainak a keleti
díszítőstílus egyik specialitása vált európai formát;
továbbá különféle hártakötéseket, melyeknek kemény
fatablái vagy nem készülhettek el, vagy nem is voltak
tartósabb kivitelre szánva; végül a kéziaranyozással dí-

nek itt bemutatott nyomófelületei azokat a rejtélyes
provenienciájú, sehová nem sorozható ornamentális
formákat tartalmazzák. Valamennyi díszítőelemnek
ugyanis kettős körvonala van, ami sem a korai aldi-
nákön, sem a Grolier-, sem a Maiolikötéseken nem
fordul elő, sőt amazok arabeszkjeivel csak két korvin-
motívum mutat fel némi rokonságot. Az alapformák
felismerhetően klasszikus eredetűek. Az akantusz
különféle változatait látjuk, közöttük, a levéltöveket,
rügyeket, profilleveleket, levélpárokat stb., és fel-
ismerjük az ötös osztású rozettákat is, melyekhez
harmadikul a perzsás hatszirmú kis virágforma társul.
Az arab eredetű zsinórmotívum kevésbé sajátos forma,
ellenben annál inkább az a tömzsi szívalak és a csokros
szalagvég. A körvonalak kettőssége nyílt kérdés. Le-
het, hogy a vésnök ötlete volt ez csupán, aki Mátyás
kívánságára egy senkiéhez sem hasonlító szerszám-
sorozatot igyekezett elkészíteni; ez a lehetőség a leg-
egyszerűbb és leghétköznapibb és talán éppen ezért a
legvalószínűbb. Nem lehetetlen, hogy a szerszámok
Budán készültek és a vésnökök, akár külföldiek vol-
tak, ami hihetőbb, akár pedig magyarok, ami szintén
lehetséges, egyszerűen túltették magukat a reneszánsz
klasszikus formáin és távol Itáliától, minden lelki-
furdalás nélkül változtattak az eredeti formákon.
Talán nagyon is raffinált lenne annak az elgondolása,
hogy valamelyik vésnökemester pusztán művészi ösztö-
nét követve, azért alkalmazta volna a reneszánsz for-
mákat kettős körvonallal, mert az akkor még ki nem
csiszolt kéziaranyozás lehetőségeit kellőképpen nem
ismerve, attól tartott, hogy a tömören préselt formák
rajza elvész a nyomatok mélységében. Ez esetben a
formaérzék lenne a korvinatípus egyik tényezője.
Bármelyik álljon is azonban az itt felemlített lehetősé-
gek közül, az bizonyos, hogy a szerszámok nem ruha-
himzések kópiái, vagy ha azok, úgy nem a magyar
népművészet köréből valók, mert hasonló, kettős kör-
vonalú reneszánsz formákkal találkozunk ugyan néhány
egykorú magyar egyházi himzésen, ezek azonban aligha
kelthették fel a vésnökök figyelmét; technikailag
hasonlók a reneszánsz provinciális változataiban
másutt sem ismeretlenek. Ami az antwerpeni zsűrit
az idézett vélemény kifejezésére bírta, az voltaképpen
nem is az egyes díszítőelemek alaki sajátossága, hanem a
belőlük összeállított kompozíciók szerkezete.

Az egykorú kötésekben ugyanis vagy a zsinórdísz
az uralkodó, vagy a lombornamentika. Mindkettőt
egyidejűleg ilyen mértékben és elosztásban felhasz-
nálva csak a korvínakon találjuk. Felhasználásuk
módja és felfogása szerint két csoportról beszélhe-
tünk. Az egyikbe azok tartoznak, melyeknél a tábla
közepét elfoglaló medaillon tojásdad formájú, kerülete
azonban egy szalagfonat vonaljátéka által hullám-
vonalúvá válik; a másikba pedig azok sorozhatók,
melyeknek medaillonja szabályosabb, azaz geometrikus
formájú, gyakran körök és körívek kombinációból,
részint ugyanezeknek az elemeknek egyenes vonalakkal
való összekapcsolásából van kiképezve. A medaillon
mezőjét egy letompított sarkú szalagkeret, majd ezt egy
alul-felül szélesebb zsinórzat fogja körül s a margót

Clairvauxi Tamás-kódex

Aquinói Szt. Tamás-kódex

szített, barna és sötétvörös maroquinkötéseket, melyek-
nek díszítéséhez egy 32 darabból álló szerszámkészlet
bélyegzőit, különféle sugarú körzeteket és többféle
típusú, vonalas sávokat használtak. A négy könyv-
csoport közül a legutolsónak jutott a világhíresség
dicsősége. Ez a 32-féle aranyozószerszám az, melyek-

egy pontor vágja hosszában ketté. Ezekről a csoportoktól csak három kötés tér el: az erlangeni biblia, az Anathasius-kódex és a wolfenbütteli, teljesen keleti stílusú kötés. Az elsőn a fedél közepét három koncentrikus körből képezett és Mátyás domborított arcképét közrezáró medaillon díszíti. A körök szalagjain látható palmetták, voluták és arabeszkek másutt ismeretlenek. A mező sarkai nincsenek letompítva, ellenben négy kisebb kör ad kissé gótikus tagozást a fedélnek. A körökben a gyűrűs hollókat látjuk. Hiányzik erről a kötésről a színórmintás keret és az apró gyöngypontozás; a körök közeit betöltő korvínás arany lombdízsz motívumai között pedig egy szfinxszerű motívumot ismerhetünk fel, amely szintén csak ezen az egy kötésen fordul elő. Az Anathasius-kódexen a két külső keret és medaillon ugyan a rendek, de a harmadik, legbelső keretet egy olasz rene-

szánsz architektúrájú fülke pótolja. A lépcsőszerű talapzattól két keskeny pillér emelkedik ki, melyek félköríves oromzattal koronázott, erősen kiugró párkányt tartanak. Az oromzat két oldalán a párkányig és ennek végződésétől a talapzatig lombfűzér csüng alá. A bélyegzők ugyanabból a készletről valók, mint a többi kötéseké.

A lombornamentika kompozíciójának szokatlansága abban jelentkezik, hogy felépítése monocentrikus és *teljesen térbetöltő*, ami a tiszta reneszánsz kompozícióknál ismeretlen. E tekintetben tényleg rokon vonások éreztet a magyar népművészet e két sajátosságával, és ha ez nem a keleti kompozíciónak egy provinciális leegyszerűsödése, úgy kétségtelen, hogy a tervezőművész vagy művészek az egykorú népművészetnek (még pedig az erdélyinek) ma már ki nem deríthető úton a befolyása alá kerültek.

Jaschik Álmos

A díszítőművészet újjaszületése

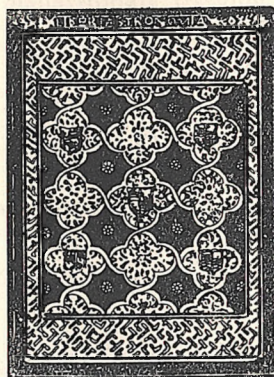
művészetben s az ízlésben is megvan az ellentétek lassú hullámzásának törvénye. S a józanság, a hideg nyugalom éveit vagy évtizedeit itt is a forradalmi felbuzdulások korszaka szokta követni. A bójtnak, a lemondásnak, a dísztelen egyszerűségnek divatját felváltja az életvidám művészet hangja, a szeszélyes öröm, a díszítőművészek tékozlása. Úgy tűnik fel, mintha az emberi közérzet mélyén a vizek felkavarodnának. Eleinte csak gyűrűznek, fodroznak, később örvénylenek és háborognak.

Ilyen hullámjáték átmeneti éveiben vagyunk most is. Egy új és bátor érzületváltozás hangjaival találkozunk a művészetben; az építészetben éppúgy, mint a festészetben, a díszítőművészetekben csakúgy, mint a grafikában. Ennek legtünnetőbb megnyilvánulása: a díszítőművészek szeszélyességével ömlik el az ornamentum mindenén, amit művészi kéz vagy díszítő szellem alkot. S elég a lehangosabb megnyilvánulásaira utalnunk: a könyvfedelek színjátékaira, melyek a könyvesbolt kirakataiban, vagy a gyűjtő polcán a szivárványszíneiben, a tündéri vonalvezetés ezernyi változatában ragyognak. Szinte lázadó örömmel népesíti be az iparművész és az iparos keze a rendelkezésére álló síkokat: állati, növényi, emberi formák hajladozó szépségei, elvont (geometriai) idomok szeszélyes változatai teszik zajossá a könyvfedél vagy könyvlap életét.

Még csak egy-két évtizeddel ezelőtt is az ilyesmi elképzelhetetlen volt. A könyvművészetben éppen

úgy, mint a többi iparművészeti ágazatokban a megfontolt anyagszerűség korát éltük. Minden a belső érték érvényesülésére volt építve. A jó papíros, a nemes munka, a tiszta, élesmetszésű betűk, finom arányok elgondolására és megszólaltatására. Azt mondtuk: a könyvnyomtatás mesterség, melyben a munka józan logikájának, anyagtisztaságának kell érvényesülnie. Egy egész művészeti, sőt erkölcsi világnézet volt erre építve: angol kézművesek és művészek puritán, becsületes és szolid törekvései hintették el ennek a magvait.

Ily nyugodt, felettébb logikus korszakokban sem szokott persze száműzve lenni az ornamentum. Csak nagyon csínyján bánnak vele s ami

Ptolemaeus-kódex

Anathasius-kódex

a fő: az értelemnek rendelik alá. Csakis ott és akkor alkalmazzák, amikor és ahol »célszerű«. Ahol a technika megokolttá teszi. A ruhán csak mint paszományt, a bútoron csak mint vasalást, a pénztárcán csak mint szegélyvarrást tűrik

el s ennek megfelelően a könyvben is csak ott, ahol bizonyos teherbírást hangsúlyoz, vagy fontos részt emel ki. A fedélen a címnek, vagy a kapcsoknak helyét jelöli meg, a lapokon a kezdeteket vagy végződéseket húzza alá, esetleg az együvé tartozó oldalsíkokat határolja el keretekkel. Mily gyanakodva s mily elfogultsággal vettük kezünkbe a szigorú puritánság ez éveiben azokat a francia verseskönyveket vagy könyvművészeti ajándékokat, melyeken harsogva, keresztül-kasul ömlött a díszítmény a lapokon, áttörve a technika kereteit, mint ahogy pajkos gyerekek szaladnak keresztül-kasul az Angol-parkon, át-mászva a kerítésen s virágokat hintve el tilosnak jelzett utakon.

Szinte tökéletes szabadságot látunk az ornamentális képzelőtehetség színpadán. Hajlított sorok, rokokó cífraságok, indiai virágok és perzsa felhőfoszlányok, népművészeti tarkaságok váltakoznak az anyagok színhatásainak kínálkozó szépségeivel. Mi az oka e hangulatváltozásnak, bőjti önmegtartóztatásra következő karneváli vidámságnak?

A díszítő művészetekben végbemenő változások rendszeren nem a divat, vagy a mástakarás pusztá vágyából születnek meg. Mélyebb, erőteljesebb, lélekbemarkolóbb törekvések szimbólumai ezek. Egy egyetemleges stílusváltozás kísérő zenéje ez a díszszeretet, mely beleszánt életérzésünkbe, látható formát ölt képzőművészetben és költészetben, új értékeket fakaszt a művészi alkotószellem tevékenységének egész körében.

Ma még nem tartunk ott, hogy e vajudásból már megszületett volna az új ornamentum is. Csak a díszítőkedv van még meg s ez kielégülést

a történelmi stílusok lemorzsoltt töredékeiben keres. Az egyik tervező a baroknak dagályos vonalnyelvében kalandoz, a másik a rokokó felettébb kedves szívhangjait varázsolja vissza. Az egyik könyvtervező középkori kódexek miniatűrjeiből les el finomságokat, a másik perzsa szőnyegek és keleti brokátok furcsa, elvarázsoltt állatfiguráit kelti új életre, természetesen egy más kor érzületének megfelelően. Minden önálló művésztervező a

történelmi hagyományok lomtárai közt jár s egy-egy emlékekkel gazdagodva lép ki a történelem színpadáról az új munka műhelyébe. Igaz, ez emlékek élményekké válnak, a formák beleidegződnek alkotó energiájába, kivrulnak fantáziájában, de végeredményben mégis csak »antikvitások«.

Most vagyunk annál a fordulónál, melyen eldől, hogy ez a lázongó, formakereső kedv több lesz-e meddő vajudásnál. Esztétikusok, festők és építészek hirdetik, hogy túlesapunk a

tiszta célszerűségi, technikai, anyagszerű s észszerű felfogásra valló művészetben. Egy olyan monumentális művészetnek vágya feszíti a lelkeket, melyben a legmagasabb religioérzés találhat kielégülést s ennek magával kell hoznia a szívhangok tiszta felfakadását is. Még csak nagyon sejtelmesek az új stíluskeresésnek itt s amott feltűnő körvonalai. Egy érzésfilozófia töredékei... egy-egy látszólag logikátlan, de az elme tiszta térsíkjában ritmikusan elrendezkedő kaotikus festészet... egynémely épületek, melyeken lázas nagyvonalúság, szertelen égbemeredés, gótikus szenvedélyesség van... Ennek az óceánok mélyéről felmerülő titáni világnak már előreszalajtott hínárjai úszkálnak a felszínen, látszólag értelmetlen madarak csi-

Az úgynevezett erlangenai kódex

WÖRNER J. ÉS TÁRSA GÉPGYÁR RT

NYOMDAI GÉPEK
GYORSSAJTÓK

// Telefon 14.69.61-90 //

ROTÁCIÓSOK
KÖNYOMDAI SAJTÓK

GYÁR ÉS IRODA BUDAPEST V, VÁCI-ÚT 48

cseregnek, látszólag irreális vonalak hajladoznak. Egy negyedszázaddal ezelőtt már végbement az ízlés és a művészet világában egy ilyen érzés-felszabadulás és ezt szecesszióknak nevezték. Koraszülött volt. Ma mosolygunk szertelenségéin, túlzásain és programszerű célkitűzésein. Valamikor talán meg fogják állapítani, hogy egy erős lökőmozgás volt, amely egy földrengés előszelét jelezte. Ezért még kómikus szörnyűségeit is illenék bizonyos komoly érdeklődéssel néznünk. Hiszen éppen ornamentális nyelvében igen sok a

rokonsága a szecesszióknak a mai expresszionizmussal, az akkori lázas stíluselszakadási törekvésnek a mai sóvárgó formafelépítő hangulathoz és az akkori fiatal művészek viharos radikalizmusának a mai intuitív újraértékeléshez. Annak a korának díszítő kedve grafikai ornamentumokban élte ki magát, a mai mélyebb és tartósabb dekoratív hatásokat keres: a nagy freskók, az üvegfestmények, a csomózott szőnyegek tektonikus egyszerűségében, primár szerkezeti elveiben tárja elénk a követésre méltó példázatokat. *Nádai Pál*

Ujabb amerikai tapasztalatok

mióta első levelém megjelent e lapok hasábjain, már a harmadik kondícióban vagyok s így — az olvasók szempontjából mindenesetre örvedetes — újabb tapasztalatokhoz jutottam. Mert ha valahol, hát itt bizony nagyon úgy van: ahány ház, annyi szokás.

Az első kondíciómat egyik hétfőn reggel a — tűzoltók foglalták el, csakhogy ők nem termeltek, hanem mindent tönkretettek. Valamilyen oknál fogva tűz támadt a pincében levő üzemben s ott alig maradt kőkövön, illetőleg deszka deszkan. Itt ugyanis nagyon szeretik a deszkából építkezni, papírskatulyaszerű házakat, amelyek tűzbiztonsága nem elsőrendű, amit én első percben megjegyeztem. A villanyvezetékek felszínesen vannak vezetve s csak egy kis rövidzárlat elég, hogy a baj meglegyen.

Az üzem még ma is szünetel, úgy hogy munka után kellett nézni s kaptam is kondit egy nyomdában, amely »Art Printing«-nek nevezi magát, specialitása pedig: az étlap. Több elsőrendű étteremnek készíti — autografálás helyett nyomtatva — a déli és esti étlapokat. Azonkívül pedig főleg kereskedelmi nyomtatványokat készít, úgy hogy az étlapok egy embert elfoglalnak. Ezt a munkát azonban — egy szedőgép vette át és ezért öt hét után feleslegessé váltam. Ebben az üzemben egész csinos munkák készültek, bár csak tégelynyomókkal van felszerelve.

Az első, ami ebben az üzemben feltűnt, a fűrészhánya. Itt már rendelkezésre állott a nálunk is használatos ólomkizáróanyag, térczők stb., bár ugyanolyan mennyiségben a faanyag is, amelyet előszeretettel használnak. Utána a szekrény ragadta meg figyelmemet. A szekrények, amelyekből a kompresszszedést kellett előállítani, két részből állottak: egyik részben, amely ugyanúgy van elhelyezve, mint nálunk odahaza, vannak a kisbetűk s fölötte, ezt mintegy kiegészítendő, egy magasabban levő kisebb szekrényben vannak a verzálisok. Ez, úgy látszik, rendszer, mert az összes kenyérrírás így van elhelyezve.

A másik két érdekessége az üzemnek: a tégelynyomókon alkalmazott berakókészülék, valamint egy

dombornyomásimitáció, amit itt alkalmazni láttam. A berakókészülék, amint láttam, nagyon megbízhatóan dolgozik és beigazítása semmi különösebb fáradsággal nem jár, mert csak pillanatok kellene hozzá. Ezt a készüléket különben részletesen kívánom ismertetni, bár az ára miatt egyelőre nem lehet gondolni arra, hogy nálunk is teret hódítson. Tessék elképzelni egy üzemet leányok, illetőleg berakók nélkül. E készülékek alkalmazása folytán a kézierőt ismét kiszorították. Az öt gépen két nyomó dolgozik. A gép különben óriási versenytársa a szedőnek is. A szedőgép mindinkább elveszi a kéziszedők kenyerét. Olyan kisebb nyomtatványok szövegét, amelyeken tíz sor szöveg van, már szedőgéppel szedetik le, úgy hogy a szedő csak beosztja, esetleg keretet készít rá és kész az akszidencia. Vannak szedőgépüzemek, amelyek nyomdának szednek s a legkülönfélébb betűfajokkal vannak felszerelve: írógépbetűvel, különféle blokkokkal. Nem csoda, ha a Mergenthaler-féle Linotype szedőgépgyár az elmúlt évben — üzleti évét 1921 szeptemberében zárta — több mint kétfélmillió tiszta hasznót tüntet fel.

Persze a szedőgép térhódítása folytán keresik is a jó gépszedőt, amit az amerikai élelmesség ki is használ. Létezik itt egy betüöntöde, amelynek üzemében egy gépszedőiskola van. Ebben az üzemben bárkit megtanítanak szedőgépet kezelni, akár a nappali, akár az esti órákban — aszerint, amint azt valaki elfoglaltsága szerint kívánja —, ha a tandíjat lefizeti. A hathetes tanfolyam ára nyomdászok részére 100, nem nyomdászok részére 120 dollár. Az üzemnek 18 szedőgépe van s bármely nyelven, még héberül is tanítanak, aminek itt nagy tere van, mert New Yorkban három, héber betűvel szedett, zsargonban írt napilap jelenik meg.

Ezzel kapcsolatban el kell mondanom azt is, hogy még az elemi iskolában is tanítanak szedni. Egyik-másik iskolának van egy kisebb szedőterme, gépe, ahol a fiúk hetenként egyszer magánszorgalomból dolgoznak; ha aztán később ezt a kenyérkereseti pályát választják, az itt szerzett tudományukat értékesíthetik. A szakmunkásképzés itt ugyan egészen más, mint nálunk. Bárhova beléphettek tanulni s máris adnak

fizetést, s ha ezt a helyet elhagyom, harmadrendű munkásként megyek dolgozni s tanulok tovább. Közben azonban áttérhetek más szakmára is. Ez különben a nagy szabadság következménye, amivel itt bárki rendelkezik. De nincs is annyi kontár sehol a világon, mint itt s ez a magyarázata aztán, hogy a tanult és gyakorlattal bíró külföldi munkaerőt szívesen látják.

A másik érdekesség, a dombornyomásimitáció, határában elsőrendű, maga az eljárás azonban olyan egyszerű, hogy eljárásnak nem is nevezhető. A rendes nyomdai úton előállított nyomtatvány — lehet az bármilyen színű — valami porral lesz behintve, azután ez a behintett nyomtatvány villannyal melegített készülékbe kerül s a meleg behatása folytán a felhintett por egyesül a festékkel, felolvad, a festék színét veszi fel s a nyomás domborúképű. Még a legfinomabb betű vagy ornamens is használható s olyan gyorsan készül, mint a rendes nyomtatás. Láttam ez eljárással készült nagyon jó hatású nyomtatványokat s úgy gondolom, hogy ezt is be lehetne vezetni odahaza. A gép sem drága s a dombornyomás kedvelt volta mellett gazdaságos is volna az eljárás.

A háboru előtt Szilágyi József és Wózner Ignác kollégáink folytattak az Athenaeumban ilyen irányú kísérleteket, amely szintén porzási alapelvől indult ki, de biztató kísérleti eredménnyel kívül egyébről nem tudok. Ezt az eredményt annakidején a »Magyar Nyomdászati«-ban ismertették.

A harmadik üzem, amelyben ezidőszert dolgozom, különleges tapasztalatokat eddig nem nyújtott, mert itt majdnem ugyanazt találtam meg, mint otthon, nemcsak technikailag, de erkölcsileg is. Az üzem egy szedőt foglalkoztat (a főnök is szed!) négy tégelynyomó mellett, amelyeket két nyomó kezel. Az üzem kizárólag papirkereskedőknek dolgozik. A közvetítőrendszer itt még inkább ki van fejlődve, mint Magyarországon és természetes dolognak tartják, hogy a nyomtatott papirost is a papirkereskedő szállítja. A szedések előállításánál segítő társam a szedőgép. Né-

hány soros műsor, körlevél s egyéb ily nyomtatványokhoz készen kapom a sorokat, előírva a papírnagyságot s aztán nincs más dolgom, mint beosztani, esetleg 1—2 sor címet szedni, ha ugyan már azt is nem tartalmazza a szedőgépüzem csomagja.

Itt aztán nem is néznek stílusra, a fő, hogy minden elkészüljön és olvasható legyen. Ha egyik betűfajból nincs betű, jó a másik is. Gyorsan szállítani. Ez a magyarázata, hogy az európai látva az amerikai nyomtatványokon látható íráskeveréseket, azt mondja, hogy valami amerikai van benne. Bizonyos, hogy mi ilyesmit nem mernénk odaát csinálni. Ehhez járul még a szakképzettség hiánya, ami megadja a bátorságot ahhoz, hogy ilyen stílustalan dolgok készüljenek. Az ilyen nyomtatványok jórészt azért tetszenek, mert kitűnő papírra elsőrendű festékkel vannak nyomtatva.

Nem akarom azonban ezzel azt mondani, hogy itt minden nyomtatvány hozzáértés nélkül készül. Látni itt folyóiratokat, amelyek előtt minden szakembernek kalapot kell emelnie. Az angol napilapok technikai kiállítása is tetszetős, ezzel szemben még egy idegen nyelvű napilapot sem láttam, amelyre ugyanez volna mondható, holott ugyanolyan alakban jelennek meg, mint az angol lapok és törekszenek is ezeket technikai kivitel dolgában utánozni. Az európai tipográfiai szabályok persze itt sem tartatnak be. Ha egy cikk rosszul megy ki, minden további nélkül a cikk vége X oldalon helyeztetik el, a következő oldalon pedig az új cikk fönt kezdődik. Ezt általában így csinálják. Valamint alul 8—10 sor erejéig ritkítani csak azért, mert 8—10 térszövi hely maradt, ez itt szabály...

Most gyűjtöm az anyagot speciális közleményekhez s mielőtt megfelelő anyagom és időm is lesz a feldolgozásához, általánosságban tartott közlemény helyett egy-egy külön szedéstechnikai ágat fogok ismertetni. Legközelebb a szedett hirdetések kerülnek sorra, amelyeknek különösen szövegezése érdekes. Ismertetni fogom ezeket is, hátha tanulnak belőle a mi hirdetőink.

New York, 1922 január végén,

Gondos Ignác.

A s z a k i r o d a l o m r ó l

— különösen pedig a magyar grafikai ipar szakirodalmáról — a háboru óta nem sokat beszélhetünk. A mi szakirodalmunk sohasem hivatkozhatott valami nagy gárdára. De ennek a magyarázata részben a grafikai ipar *hirtelen* fejlődésében van, részben pedig abban a körülményben, hogy Magyarország legvirágzóbb idejében sem szoktunk hozzá a nagy példányszámokhoz. Már pedig az irodalom sikere mindig a példányszámok nagyságában jut első sorban kifejezésre. Ez a magyarázata a hetvenmillió Németsországi gazdag szakirodalmának, de egyúttal a magyar tudományos és szakmunkák ritkaságának is. Míg

nagyobb kultúrállamokban a tudományos munkák és a szakirodalom termékei kiadói szempontból is sikereket jelentenek, nálunk az ilyen könyvek kiadásánál szinte teljes bizonyossággal kell számolnunk az úgynevezett ráfizetéssel. Aki ismeri ennek az okát, annak nem szabad csodálkoznia a magyar grafikai ipar kétségtelenül szegényes szakirodalmán sem. Nem szabad megütköznünk ezen nemcsak a mondott okokból, hanem azért sem, mert míg egyebütt az illetékesek számolnak ezekkel a tényekkel, nálunk szinte senki sem ismerte föl eddig ennek az irodalomnak a fontosságát. Arra gondolunk itt, hogy az ilyen kis olvasó-

TÖRÖK FLÓRIS-
UTCA
10

Szignet (Virág Mariska)

Az egész világon a leg-
előkelőbb körök által a
legjobbnak elismert az

OLYMPIA

hajnövesztő · Szenzáció
minden úrhölgy számára
Megakadályozza a haj-
hullást és sűrűsíti a hajat
Kapható a legtöbb szak-
üzletben és a készítőnél:

Dr. Szederkényi Ernő
vegyi gyárában
Budapest VI,
Szív-utca

45

Szignet (Dankó Dénes)

Szignet (Váradi Vilmos)

FÜZESSÉRY JÁNOS KÖNYVNYOMDÁJA

RÓZSAHEGY, RÁKÓCZI-UTCA 4
TELEFON 89

BIBLIOTÉKA KÖNYVBESZERZŐ INTÉZET

*A Magyar Grafika
melléklete*

*

*„A mesterszedő és a rajz”
című cikkünkhöz*

PANTHEON
ISMERETTÁRA
MŰVÉSZI
PANTHEON

REMEKIRÓK
PANTHEONJA
ZENEI
PANTHEON

BUDAPEST V, BÁLVÁNY-UTCA 18 * TELEFONSZÁM 134-99

KENEDY BERTALAN KÖNYVNYOMDÁJA

BUDAPEST II,
RETEK-UTCA 52
TELEFON

83 / 65

BUDAPEST, 19_____

WAYAND MIKLÓS

BUDAPEST VI, SZIV-UTCA 45

SÜRGÖNYCIM: SONKAHÁZ
TELEFON

HENTESÁRU, FELVÁGOTTAK ÉS MINDENMŰ PRÁGAI MÓDRA
ELŐÁLLITOTT FÜSTÖLT HUSOK GYÁRA

KUH

ö. v. *Róth Mórné*
és *Edinger József és Neje*
tisztelettel meghívják gyermekeik
Lujza és Kerenca
1921. évi július hó 10-én, d. u. 2 órakor
Pozsonyban (Bratislava) Szarvas-
szállóban (Köztársaság-ter)
tartandó esküvőjére

Pozsony = 1921. július. hó = Budapest

XXX

A Magyar Grafika
melléklete

*

A mesterszedő és a rajz-
című cikkünkhöz

G

ALAPITVA 1816

ELSŐ MAGYAR KATONAI FÉMÁRUGYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST, VIII, FUTÓ-UTCA 15 • TELEFON: JÓZSEF 2-14

Dr. Wajna György és Társa
 Budapest
 IV. Váci-utca 28
 Telefon 102-41

Papíráruház - Nyomda - Üzleti - Könyvgyár

Folyószámla a Magyar-Olasz Bank belvárosi fiókjánál * (M.K. postaktp. csekk-számla szám 42790)

Luxus levélpapírok
 Eredeti rézkarcolók
 Bőr-, selyem- és üveg-
 díszműárak
 Iró-, rajz- és festőszerek
 Batik- és egyéb
 különleges papírok
 Irodai felszerelések
 Eredeti francia divat-
 lapok
 Amerikai rendszerű
 irodai bútorok
 Irógép-kellékek
 Különleges nyomdai
 termékek
 Részvények, kötvé-
 nyek
 Üzleti könyvek

A Magyar Grafika
 melléklete

*

A mesterszedő és a rajz-
 című cikkünkhöz

ANTIQUA
 RÉGISÉG-ÉRTÉKTÁRGY- ÉS SZÖNYEG-
 KERESKEDÉS
 B U D A P E S T
 IV.
 KORONAHERCEG-UT. 2
 TELEFON 181.15 PÁRISI
 VDVAR
 ANTIK- ÉS PERZSA-SZÖNYEGEK SZAKSZERŰ
 JAVÍTÁSA ÉS RÉGISÉGEK BIZOMÁNYI ELADÁSA

MINTAPINCE
 FAJBOROK

SAJÁT-FŐZÉSŰ
 GYÜMÖLCSPÁRLATOK

CSEFÁNY JÓZSEF
 SZŐLŐNAGYBIRTOKOS · BOR- ÉS · PINCEGAZDASÁGAINAK
 KÖZPONTI KEZELŐSÉGE · BUDAPEST · VLARADI-UT. 16

TELEFON 158-10

körre szorítózkodó országokban mesterséges eszközöket is igénybe vesznek, ha az irodalom istápolásáról van szó. Még azt sem mondhatjuk, hogy Magyarország ebben a tekintetben is kivétel. Mert a Magyar Tudományos Akadémia igenis egész sor pályadíjjal rendelkezett, amelyek ilyen célokat szolgáltak. Bizonyos, hogy a leromlott pénzbeli állapotok az Akadémiát is visszazökken-tették a tudományos munkák kiadásában, de most is minden követ megmozgatnak, hogy kivergődjenek a mostani kétségbeejtő helyzetből.

A grafikai ipar sokféle tagoltsága és magának az egész iparnak a fejlettsége, úgyszintén a mesterségünk művelőinek az intelligenciája: mind olyan tényezők, amelyek révén jogosan következtethető és föltételezhető legalább valamelyes szakirodalom. Ami itt ebben a tekintetben csakugyan megvan, az legföljebb néhány jó vagy rossz szakcikkben merül ki. Még valamirevaló történelmi szakmunkánk sincsen. Hányszor hallottunk már panaszos hangokat, hogy az »ifju generáció« nem tanul, és hogy még a szakma történelmét sem ismeri. Hát honnan ismerjük meg ezt a történelmet? Nem állítja senki sem, hogy *teljességgel* híjával vagyunk ilyen munkáknak. De ki gondolt még nálunk arra, hogy az egyetemes könyvnyomtatás történelme mellett *alapos* munkában ismertessék magának a magyar könyvnyomtatásnak a történetét is? Hiszen az annyit hangoztatott szakiskola tevékenységének sem szabad tisztán olyan működési körre szorítózkodnia, amely egyszerűen átveszi a régi nyomdai tanításformákat és tanításmódokat a régi eszközökkel együtt! Én a magam részéről sohasem bíztam valami fiatalos föllendüléssel ilyen szakiskolában, de ha mégis ráterelték a figyelmemet, sohasem tudtam azt másként elképzelni, mint olyan helynek, amely van annyira iskola, mint műhely. A szakiskolában nemcsak mesterséget kell tanítanunk, hanem szakmai műveltségre is kell nevelnünk azt az ipari ifjuságot, amely itt nyer kiképzést. Ez pedig szakirodalom nélkül elképzelhetetlen. Igen ám, de mikor senki sem vállalkozik ilyen munkák elvégzésére. És talán olyanok is akadnak, akik a megfelelő szakírókban is kételkednek. Pedig egyik sem igaz. Vállalkozók is vannak és maguk a vállalkozók is olyanok, akiknek a rátermettségét az eddigi tevékenységük és irodalmi munkásságuk is igazolja. Mégis: hogy olyan kevés szakíró akad, azon ne akadjunk fönn a mondott okokon kívül

azért se, mert a szakírói rátermettséghez nemcsak sok tapasztalat és elméleti ismeret szükséges, hanem bizonyos — a hétköznapit jóval fölülmúló — műveltség is, amelyet a mai anyagias gondolkozású világban nem érdemes a kínálkozó babérokért megszerezelnünk.

De hiszen még csak babérok sem várnak a szakirodalom munkásaira! Ennek az igazolására legyen a tanubizonyosságom egyik olyan eset, amelyről csak kevesen tudnak a szakmánkban. Mindenki tudja, hogy a soröntők az utóbbi két évtizedben milyen széleskörű alkalmazást nyertek az országban. Azt is tudjuk, hogy nálunk a Linotype teljesen uralja a helyzetet. Melyik gépszedő venné rossz néven, ha volna valamilyen kézikönyve, olyan, mint amilyen a németeknek van? A Mergenthaler-féle szedőgépgyár maga gondoskodott annakidején ilyen munkáról, amely igen alapos részletességgel tárgyalja azokat a tudnivalókat, amelyek a szakavatott gépszedőktől elvárhatók. Nos, ezt a könyvet már jó néhány esztendeje magyarra fordította Neumann Ede, s azóta ott sárgul a kézirat a fiókjában. Pedig nem arról van szó, hogy a fordítás dilettáns ember munkája. A leghozzáértőbb szakemberek — köztük a gyár megbízottjai is — a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak róla. Az 1918-as szakegyesületi évkönyv bőséges részletet is közölt belőle. Aki Neumann Edét ismeri, annak nem kell sokat magyaráznunk a fordítói készségéről. De azonkívül maga is az ország legjobb gépszedői közé tartozik. Magát a munkát pedig olyan páratlan és hihetetlen türelemre valló precízitással, gondnal és körültekintő, aprólékos részletszeretettel készítette el, amely a legkiválóbb német alaposnáknak is becsületére válnék. És ez a munka 1916 óta hever az asztalfiában! Ne kutassuk, hogy miért. Elég annyit tudnunk, hogy a könyvre égetően szükség van. Ha a munkaadók úgy akarnák: a gyár bizonyára nem zárkóznék el a szükséges klisék átadásától sem. Az ilyen megmozdulás mindig hatásosabb, ha munkaadói részről nyilatkozik meg. De különben is ez van annyira munkaadói érdek, mint amennyire munkásérdek. Ez az eset egyébként megmagyarázza azt is, hogy miért tud többet a német munkás, mint a magyar.

Íme, ilyen ragyogó jövője van a szakirodalomnak. És íme annak a magyarázata is, hogy miért török magukat ma annyira a szakirodalom után. Ne legyünk azonban igazságtalanok. Lássuk be,

kogy más a könyvkiadás és más a szerényebb keretek közé szorított szakcikkek írása. De viszont mennyivel jobbak ezen a téren a kilátások? Csak annyiban, hogy itt nem tornyosulnak olyan botrányos akadályok a — babérok elé. Pedig most mások a viszonyok, mint az öreg Pusztai idejében voltak. Ma nemcsak a Pusztai fölfedezői meglátásaira van szükség, hanem arra is, hogy a szakíróknak legalább annyira biztosítsák éjjeli és nap-pali munkájukért a létminimumot, mint amennyire Pusztai idejében a segédmunkásokat biztosították az egyszerű napi munkáért. A szakirodalom föllendítésének ez az elengedhetetlen feltétele. Lehet, hogy még ez is kemény dió, de föl kell törnünk. Mert enélkül bizony nincsen szakma-fejlesztés.

Szilágyi József

Kétségtelen, hogy a Linotype instrukciós könyvének magyar kiadására nagy szükség van s hogy munkaadóknak és munkásoknak egyaránt érdekükben áll ennek a hasznos könyvnek mielőbbi megjelenítése. De a *Mergenthaler-gyárnak is érdeke egy ily könyv kiadása*, hiszen a német és egyéb nyelvű instrukciós könyveket is ez a gyár adta ki, s 1913-ban tárgyalásokat kezdett az instrukciós könyv magyarra fordítása és kiadása iránt. E tárgyalásokat a háború kitörése megakasztotta. A Typograph G. m. b. H. cég a hasonnevű, de nálunk a Linotypenál kisebb mérvben elterjedt szedőgépi instrukciós könyvét szintén maga adta ki — *magyar nyelven is*. Mindezeket tudják a szedőgépes üzemek vezetői s így érthető, hogy a mai viszonyok között nem volnának hajlandók a könyvet kiadni. Egyébként megjegyezzük, hogy tudomásunk volt Neumann Ede fordításáról s annak kiadását — persze a Mergenthaler-gyár támogatásának feltételezése mellett — a *Magyar Grafika Könyvtára* címen megindítandó könyvsorozatunk programjába is felvettük.

Szerk.

I r o d a l o m

Rovatvezető: dr. Benedek Marcell

A PANTHEON ÚJABB KIADVÁNYAI.
A »Zenei Pantheon« legutolsó füzetében Papp Viktor az ő nem egészen méltányolt képességeivel eleveníti meg Haydnnek művészi és emberi alakját. Amennyire ezt a pusztta szó megteheti, közelebb visz bennünket zenéjének megértéséhez is. Mindenestre nagy tárgyi-

lagossággal állapítja meg Haydn helyét a zene történetében s a közönség tájékoztatása szempontjából ez is sokat jelent. A »Pantheon ismerettárának« két kötete került kezembe. Pogány Béla könyve: *A Fény, kétségtelenül kiváló tankönyv technikusok számára, az átlagos műveltségű közönségnek azonban — magas. Császár Elemér műve, A Magyar Regény Története, már a közönség számára készült. Aki a XVIII. század végétől a XIX. század utolsó negyedéig áttekintést akar nyerni a magyar regényirodalomról, haszonnal forgathatja ezt a könyvet, mert első a maga nemében. Ítélete azonban — éppen a legfontosabb kérdéseknél — nem haladnak túl a 80–90-es évek kritikai szempontjain. A modern irodalommal nem is foglalkozik, ezt még nem tartja tudományos tárgyalásra alkalmasnak. Erről és sok egyéb kifogásomról azonban más helyen fogok bővebben írni, itt csak mint általános, áttekintő és e nemben új könyvet akartam regisztrálni Cs. E. munkáját.*

Uj betük és díszek

A WILHELM WOELLMER'S SCHRIFT-giesserei berlini betüöntöde cég több régebbi s néhány újabb betűfajtaját mutatjuk be a sorok között. Figyelemmel kísérve a német betüöntödék új termékeit, általában azt tapasztalhatjuk, hogy az utóbbi időben inkább új díszek kerülnek piacra, újfajta betü ritkaság-számba megy, ha egyes betüöntödék mégis új betüt hoznak forgalomba, úgy az legtöbbszörre valamely régebbi betücsaládnak kiegészítőjeként számít. A jónévű Woellmer betüöntöde legújabbban a Splendid-groteszk betücsaládot gyarapította háromféle új metszésű garnitúrával; ezek a vékony, a rendes és a kövér Splendid-groteszk. Mind a három akszidensbetü, az utóbbi pedig mint hirdetésbetü is kiválóan használható, különösen nagyobb fokozatokban. A vékony és rendes Splendid nonparellre öntött gyémánt nagyságtól 3 ciceróig, a kövér Splendid pedig nonparelltől 6 ciceróig terjedő 12, illetve 13 nagyságban öntetik. A Woellmer-betüöntöde egy másik igen elterjedt groteszkbetücsaládját, a Hermes-groteszk családot is kiegészítette két értékes betűfajtajával. Az egyik a keskeny Hermes-groteszk, a másik a rovátkázott Hermes-groteszk. Ez a betücsalád a keskeny Hermessel egy komplett hirdetésbetükészletté vált, míg a rovátkázott Hermes-groteszk megalkotásával akszidenciák előállítására tették különösen alkalmassá. A mintakönyvek példái mindenképen igazolják, hogy a Hermes-groteszk betük hirdetésekhez és általában lapokhoz nagyon alkalmasak, másrészt a rovátkázott Hermessel való együttes alkalmazás — kiegészítve kövér és rásztervonalas léniadíszekkel — kitűnő hatású merkantil- és akszidensmunkák előállítását teszi lehetővé. A Woellmer-betüöntöde újabb gyártmányaiból bemutatjuk még a rendes és félkövér Senats-antikvát, mely a lapos tollal írt betük fajához tartozik. Mint könyv- és akszidensbetü szerepelhet, de utóbbi téren

ÁTNYOMÓPAPIROSOK,
száras és nedves, transzparencspapír. Aufsteckkarton és az összes litográfiai cikkek kaphatók a FREUND-BARÁTFéle grafikai szaküzletben és papírnagykereskedésben
Budapest V, Országház-tér 4. Telefon: 82-35.

való alkalmazásában csak a kurrens betűk jöhetnek valójában számításba; a verzális sorok vagy pláne aortömbök nem elég nyugodt hatásúak. E betűfaj kurzívja most van előkészületben, eddig csak 5 fokozatban van készen.

JACOBY-BOY BRAVOURBETŰI és díszei. A 57. oldalon bemutatjuk a legjobb német grafikusok egyikének: Jacoby-Boynak Bravourbetűit, melyek a D. Stempel AG., Frankfurt a/M betűöntőde cég régebbi gyártmányai. E betűcsalád a bemutatott világos, félkövér és rovátkázott fajtái mellett már díszesebb és egyszerűbb kivitelben kerülnek piacra, kizárólag akszidensbetűk s ezen a téren kiváló eredménnyel használhatók. Nagyszerűen kiegészíti e betűket a hozzájuk rajzolt sordíszítmények nagy száma. A Bravour-betűk alkalmazásánál pompásan érvényesíthetők a fehér-fekete-szürke szedéstechnika elvei, úgy a betűk, mint a díszek ennek a zsánernek figyelembevételével készültek. A bemutatott betűk és díszek — értesülésünk szerint — a Stempel-cég itteni érdekeltségi vállalatánál, az Első Magyar Betűöntőde rt.-nál is megrendelhetők.

M ű v é s z e t

MAGYAR RÉZKARCOLÓMŰVÉSEK Egyesülete az érdeklődő nagyközönség számára minden pénteken d. u. 5 órakor műhelyi előadásokat tart V., Dorottya-utca 12. sz. alatti helyiségében. Az előadásokon Conrad Gyula magyarázatai mellett dr. Móricz Miklósné mutatja be gyakorlatban a rézkarcnyomási eljárásokat. Az érdeklődők közöljék címüket V., Dorottya-u. 12. sz. alatt (telefon 45-36) az egyesülettel, mert egy-egy előadáson legfeljebb huszan vehetnek részt és a jelentkezőket csoportokra kell osztani. Belépődíj személyenkint 40 kor.

KOTTABORÍTÉKOK. Mialatt a szebbnél-szebb, kívánatosnál-kívánatosabb magyar könyvek garmadáit érintetlenül hevernek a könyvkereskedők polcain, a zeneműkiadók alig győzik ontani a kottákat. Persze nem Debussyt vagy Reger Miksát, hanem — ugyan ki kételkedik ebben — a shimmyt és az onestepet, természetes tehát, hogy míg a könyvkiadásnál igazán komoly fejtörést okoz, hogy kivel, kinek a rajzaival tegyék kelendőbbé a könyvet, addig a kottának egészen más csábkokra van szüksége nálunk: piros szájjal vigyorgó négerekre és a hámból kirúgó selyemharisnyás nő lábakra. Egyszóval a kottaművészet ma is ott tart, ahol egy negyedszázad előtt, a fényképreprodukciókat bemutató címlapnál és ha fejlődött valamit, hát akkor körülbelül a moziplakát irányában fejlődött. S míg a franciáknál öröm látni, hogy egy-egy fiatal zeneszerző művei milyen vele egyértékes grafikusművész interpretálásával kerülnek a vásárlók szemei elé, addig nálunk felháborító az a közöny, amellyel a sokmillió jövedelmekkel rendelkező zeneműkiadók a

grafikusművészeket kezelik. Kezdő növendékek és másolók ügyefogyott kompilációi ezek a címlapok, hű tukrei annak a művészetnek, amely belül, a kottalapok közt végbemegy. N. P.

A PLAKÁTGYŰJTÉSÉRŐL. Minálunk csak újabban kezd teret hódítani, de a németeknél nagy multja és sok híve van a plakátgyűjtő szenvedélynek. Hogyne, hiszen a grafikai gyűjtés legolcsóbb, legkönnyebben hozzáférhető és legművészebb válfajával van itt dolgunk. Egyedüli nehézsége jóformán csak a plakátok megőrzésének módjában van s a gyűjtést és megőrzést szolgáló eszközök fogyatékoságában. Múzeumok és magánosok sokat kísérleteztek már a plakátok megőrzésére szolgáló alkalmatosságokkal s így körülbelül már ki is alakult annak a legjobb módszere. Bebizonyosodott nevezetesen, hogy a hengeresen csavart s így eltett plakát a biztos elpusztulásnak van kitéve. Ennél jobb módszer az, hogyha a plakátokat egy vas-tag nagy csípőbe (óriási arányú nyakkendőcsíptető vagy facsípő) fogjuk össze s ennél fogva egy horog segítségével egy szögre vagy szekrénybe akasztjuk, úgy hogy lefelé lógjanak. Ennél is jobb módszer azonban az, hogyha nagy mappákat csinálunk és pedig vagy 75×60, vagy 100×75 cm méretezéssel s ilyen mappákba rakjuk a vízszint fektetett s egymásra rakott plakátokat. Minden nemzetnek egy-egy mappát szánhatunk s ezen belül a tervezők betürendjében rakjuk az egyes lapokat. Nagyobb gyűjteményeknél persze egy katalógus készítése is szükséges lesz, amely a legalkalmasabban a kartoték-rendszerrel oldható meg. N. P.

Nyomatástechnika

HÁROM- ÉS NÉGYSZÍNNYOMÁSNÁL cím alatt a *Magyar Grafika* múltévi karácsonyi számában L. A. aláírással egy rövid közlemény jelent meg. Ebben L. A. a többszínnyomásnál előforduló hibákról ír és többek között a következőket állapítja meg:

»Három- és négyszínnyomásnál megtörténik, hogy az esetleg elsőnek nyomtatott sárga színre a vörös színt nem tudjuk akadálytalanul nyomtatni, mert a vöröselemez a sárga festéket egyes helyeken leszedi... Ennek a jelenségnek több oka lehet... eredhet ez azonban ezeztől teljesen függetlenül abban az esetben is, ha a vöröselemezen az egyes részletek erősen vannak *retusírozva* és a vonalak, illetve a pontok olyan élesek, hogy ezeknek a részleteknek a leggondosabb egyengetése mellett sem tudjuk megakadályozni azt, hogy a papír felületén megszáradt sárga festéket az éles vonalak össze ne vágják, minek következtében a hálózati, bár lassan, de teletömődik és piszkításképpen jelentkezik.

Ez a megállapítás teljesen elhibázott. Annak, hogy a többszínnyomásnál az első színt a másodiknak nyomott vörös lemez leszedi, semmi esetre sem az az oka,

K Ö N Y V K Ö T É S Z E T I
vásznak, grádli, moleskin, márványpapírok, színes borítópapírok és az összes könyvkötészeti anyagok kaphatók a FREUND-BARÁT-féle grafikai szaküzlet és papírnagykereskedésben Bpest V. Országház-tér 4. Telefon: 82-35.

hogy a klisé raszterpontjai élesek volnának. Szerintem a közleményben említett kellemetlen jelenség bekövetkezhetik: 1. ha a műnyomópapíros régi volt s oly helyiségben feküdt, melynek levegője nedves, sós vagy savas, aminek behatásaként a papír krétafelülete bomlásnak indult s a tulajdonképeni papirhoz való lekötöttségét elvesztette; 2. ha az első színnek nyomtatott sárga festékhez kevert kence rossz minőségű vagy elégtelen mennyiségű volt s ha második színnek szilárd összetételű vörös festéket vettünk; 3. ha a sárga szín csak *látszólag* száradt meg teljesen, aminek oka, hogy a festék nehezen illanó vagy túlságosan zsíros anyagokat tartalmaz; 4. ha a klisé lemeze nem teljesen kiszáradt fára van szerelve, a fa néhány nap alatt összeszárad, ezáltal kisebb lesz, a klisé pedig, minthogy szegekkel a fára van erősítve, felpúposodik; az ilyen domborúan kiemelkedő részekben a klisé piszkol. Szó lehet azonban arról is, hogy a szóban forgó jelenség okát a klisében kell keresnünk, ez esetben megtalálhatjuk a következőkben: 1. a klisé nincs elég mélyen maratva és nem nyomóképes, mert az alap (a kiemelkedő klisérészek közötti üres hely) is fogja a festéket és ezért piszkít; 2. a vésett vagy vésővel kihúzott rasztermedence oldalán a cink felkunkorodott (»grad«-ot képezett) s ezért a felkunkorodott cink melletti képrészletek nem nyomódnak ki; 3. a raszter mélyre maratásánál esetleg túlmaratott klisébe a törlőrongy szálai beleragadnak s ezért a nyomat piszkos lesz; ez a hiba — felületesen vizsgálva — alig vehető észre. A fentebb elsoroltakon kívül egyéb okot nem tudok elképzelni, ami az említett jelenséget maga után vonná. L. A.-nak az az állítása tehát, hogy a szóban forgó kellemetlenséget a klisé élesre retusírozott volta (?) okozná — technikai képtelenség. Hiszen a klisé anyaga (horgany vagy réz)

sem olyan kemény, hogy az esetleg hajszálfinom volna a nyomtatás folyamán élességükből ne veszítsenek, de ettől eltekintve az *autotípia* pontjainak oldala 40—45 fokú lejtőt alkot s ez a klisémaratás technikájának folyománya; ezért ezek a pontok élesek nem is lehetnek. Az tény, hogy a klisékészítő főként a három- és négy színnyomásra való kliséknél szokott vésést vagy a vésővel, való »kihúást« alkalmazni (L. A. talán ezt gondolja retusírozásnak?) és pedig olyankor, amikor a horganylemez egyenlőtlen, vagy amikor a további maratás egyenlőtlené (nyugtalan) tenné a rasztert. Ilyenkor a vésőt a kihúzó felületen a raszter medencében *nem hegyével előre*, hanem visszafelé húzza s ezáltal az összefüggő hálót szétvágja s a nagyobb pontok oldalait is levágja. Ha a véső életlen, úgy a klisé anyaga a vágott medence oldalain felkunkorodik, szakkifejezéssel élve: gradot mutat. Ezt azonban rendszerint a klisékészítő észreveszi, mert az ily éles felkunkorodás kézzel is kitapintható, de egyébként a próbanyomatnál okvetlenül észre kell ezt vennie, miután a felkunkorodás mentén a klisélenyomaton eléggé szembetűnő fehér sávok látszanak. Az ily gradnak az eltávolítása vagy finom csiszolópapírral, vagy pedig egy jó polírozó acéllal történik. *Tausz.*

WILHELM WOELLMER BETÜ ÖNTŐDE

Am Werk erkennt man den Meister
Schloss Hohenfels

Vékony Splendid groteszk

Direktion der Deutschen Bank
RUBEN & BROSE

Splendid groteszk

**Das Gute bricht sich Bahn
Zirkus-Kasino**

Kövér Splendid groteszk

Vertretungen in allen grossen Städten des In- und Auslandes
Unendlich ist das Rätsel der Natur

Keskeny Hermes groteszk

Moderne und sehr geschmackvolle Neuheit
Eisen- und Betonfabrik

Keskeny félkövér Hermes groteszk

Kritik ist leicht, die Kunst ist schwer
Gold HERMES Reiz

Hermes groteszk

Ruderklub Friesland Meiningen
Neuheiten-Schau!

Rovátkázott Hermes groteszk

Grosse Ereignisse werfen ihre Schatten voraus
Dem Mutigen hilft Gott!

Senats antikva

Umtausch findet nur am Mittwoch statt
Berliner Kursbuch

Félkövér Senats antikva

NORMÁLVÖRÖS UTÓVÖRÖSÖDÉSE (Nachröten). Három- és négy színnyomás alkalmával olykor-olykor előfordul, hogy a kész kép túlvörösnek mutatkozik, noha a vörös nyomatok színe a példányszám nyomásakor teljesen megegyezett a kliségyár próbanyomatával. Ezt az igen kellemetlen jelenséget rendszerint olyan normálvörösnek alkalmazására lehet visszavezetni, amelynek elkészítéséhez vízben oldódó festékanyagot használtak. Hasonló jelenség, vagyis a példányszámnak a szándékoltnál jóval vörösebb volta

áll be akkor is, ha a lemezrészek nem tartanak egészen pontos regisztert. Ha a vörös lemez például egy nyomaton akár egy rászterpont erejéig is soron kívül esik, akkor ez a nyomat feltétlenül vörösebb lesz annál, amelyen a lemezek hajszálpontosságnyira egyeznek. A nem élesen illeszkedő nyomás tehát ugyanazt a benyomást kelti, mintha a vörös szín utánvörösödött volna. A vízben oldódó festékanyagok használata által előidézett igazi utóvörösödés a kísérő körülményekhez képest különböző mérvben áll be. Ha ilyenfajta vörössel elégtelenül enyvezett vagy nedves papírra nyomtatnak, ez az utóvörösödés erősen észlelhetővé válik, különösen oly esetben, ha a színeket azon frissiben nyomtatták egymásra. Ha azonban a vörös színt csak a sárgának jól megszáradása után nyomtatták, az utóvörösödés a legtöbb esetben nem is vehető észre. Ez a jelenség abban leli magyarázatát, hogy a még nedves sárga festéket a vörös nem takarja le egyenletesen, sőt azt az egyes rászterpontocskák szélére, vagyis a határon kívül kinyomja, miáltal a vörös szín a kész képből erőteljesebben jut érvényre. Minthogy azonban ilyen körülmények között a vörös szín a zárt részletekben is elégtelenül takar, a gépmester elég gyakran arra is csábítja magát, hogy bőségesebben adja a festéket, ami a bajt csak fokozza. Tudott dolog, hogy két nedvesen egymásra nyomtatott színnek száradási folyamata aránytalanul sokáig tart és ezáltal a vízben oldódó festékeknek alkalom adódik arra, hogy a kettős tónusfestékek elve szerint tovább terjeszkedjenek, illetve kifussanak, különösen ha ezt, mint már említettük, még a papírneműsége is elősegíti. Az ilyen módon létrejött három-, illetve négy színnyomatokra a németországi gépmester szakársaknak szakkifejezésük is van: »blutig« (véres). Azonkívül a színek homályosan, illetve min-

den fény nélkül jelennek meg. Ha az első szín, ebben az esetben a sárga, jól megszáradt, akkor még a vízben oldódó festékanyagból készített vöröst is erősen tartja az alsó festékréteg, miáltal az utóvörösödés elkerülhetővé válik. Azok a képek, amelyeknek színeit a helyes száradási stádiumban nyomtatták egymásra, kellemes összhangot mutatnak. Minél száradtabbak az előnyomtatott színek, annál több fényt mutatnak azok a részletek, amelyeken a festékrétegek többszörösen zártan fekszenek egymáson. Túlkeményen megszáradt festékek tudvalevőleg ellökődnek egymástól. Rendkívül nehéz a normálfestékek gyártása, mert a megdörzsölt festékek fényállóságát, festéktestének főderejét, összeállását és száradóképességét pontosan meg kell határozni, mert csakis így lehet teljes biztossággal minden tekintetben kielégítő nyomtatási eredményt azokkal elérni.

— A fenti közleményt illetőleg azt a pótlást fűzzük hozzá, hogy az utánvörösödés mellett ismerjük még a »gelbsucht«-ot, azaz sárgaságot is, mikor a sárga lesz a gépmester számítása és akarata ellenére a predomináló szín, avagy a kék szín mindent túlordító hatása tapasztalható s erre a német kollégák szokták mondani: »ins Wasser gelaufen«, »ersoffen«. Ezek a jelenségek rendszeren nedvesen, rosszul raktározott papíronál fordulnak elő s ellenük alig van védekezés; ha a gépmester pl. a vörös háromszínyomású festéket utánvörösödőnek, vérbefülőnek ismeri, akkor preventív eszköz ez ellen, hogy a vörös szín legyen elsőnek nyomva, feltéve, hogy a másodiknak nyomandó sárga festéknek nem chrómsárga, hanem az annál sokkal jobb »kaisergelblack«, császársárga lazur hatású festékkel rendelkezünk. Persze sok más kérdés vetődik fel még ennél a kérdésnél. Pl. másodiknak nem szabad a sárga színt nyomni, ha a képen brilliáns violaszínek vannak túlsúlyban, viszont

FRANKFURTI D. STEMPEL A.-G. BETÜ ÖNTŐDE

Világos, kövér és díszes Bravour-betűk és ennek díszítményei

igen előnyös, ha a zöld színnek jutott a deszinen főszerep. A cikkíró szaktársunk egyébként egy kis tévedésben van az autotípiák raszterpontjainak elhelyezését illetőleg. A háromszínyomás elmélete nemcsak azon épült fel, hogy a raszterpontok pontosan egymásra essenek, hanem azon is, hogy az egymás mellé kerülő különféle erősségű és sűrűségű raszterpontok különféle árnyalat és szín előállítására adnak lehetőséget, miről bárki meggyőződhetik, ha egy háromszínyomást erősen nagyító üveggel megvizsgál. A háromszínyomás tehát nem csak additív (összeadó) színkeverésből áll, hanem optikai csalódással is dolgozik.

Szakoktatás

A PAPIROSBESZERZÉSRŐL tartott szellemes előadást március 16-án a Grafikus Művezetők Társaskörében Goldzieher Géza igazgató. Előadása során módokat ajánlott, amelyeknek alkalmazásával a papírárok fluktuációjából eredő veszteségeket a nyomda és egyéb papírfeldolgozó üzem elkerülheti. Többek között: inkább drágább, de megbízható cégektől vegyünk a papírost, akiket írásban kötelezzünk a megvett áru szállítására, ha közben a papíros ára emelkedne is. A raktár leltári értékét mindenkor a papíros mennyisége — kilogramonként vagy vagononként — és ne annak folyton ingadozó pénzértéke szerint vegyünk fel, továbbá a raktárból kivett papírost azonnal új áruval kell pótolni. Aki ezeket az alapelveket szem előtt tartja, nem szenved veszteséget. Az előadást élvezettel fogadta a nagyszámú hallgatóság. h.

A CINKOGRAFIÁRÓL tartott nagyon érdekes és egyben értékes előadást Tausz Sándor, a Sokszorosító Ipar R.-T. érdemes igazgatója március 2-án a Grafikus Művezetők Társaskörében. A cinkografiai eljárások sokféleségét vetített képeken tette szemléltetővé, ami határozottan emelte a tanulmányos tárgy iránt a hallgatóság körében amúgyis ébren levő érdeklődést.

MINDENMŰ IRÓ-, NYOMÓ- ÉS CSOMAGOLÓ

PAPIROST

SZÁLLÍT

RAKTÁRRÓL A FREUND-BARÁT-FÉLE GRAFIKAI SZAKÜZLET ÉS PAPIRNAGYKERESKEDÉS BUDAPEST V. KERÜLET, ORSZÁGHÁZ-TÉR 4 * TELEFON 82-35 SÜRGÖNYCÍM: FEBARÁT BUDAPEST

TELEFON JÓZSEF 126 - 45

P A P I R -
N A G Y -
K E R E S -
K E D É S

GRÓSZ ÉS VIDOR

M I N D E N N E M Ű
O K M Á N Y - ,
K Ö N Y V - ,
F A M E N T E S ,
N Y O M Ó - ,
S Z Í N E S É S
F E D É L P A P I R O K
N A G Y
R A K T Á R A
P A P I R
É S
B O R Í T É K
G Y Á R I
K É P V I S E L E T E

BUDAPEST VII, KERTÉSZ-U. 20

Sürgösen keresnek
egy használt, de jó állapotban levő
BRONZIROZÓGÉPET
Ajánlatok a kiadóba.

A nyomdásznak lépten-nyomon dolga van a klisével, természetes tehát, ha tudni akarja, hogy tulajdonképpen hogy is készítik. Az előadó világosságot vetett arra is, hogy ha a klisé rossz, mi az oka, és hogy miképp kell a cinkografusnak dolgoznia, hogy jó munkát produkáljon. Különös figyelemmel hallgatták a klisének úgynevezett piszkításáról (smírelés) és annak okairól, továbbá a dúcolandó tárgyak színeinek a fényérzékeny lemezre való hatásáról, valamint a legújabb kémigrafiai eljárásokról szóló fejtegetéseit. Nagyon sok függ attól, hogy a cinkografus eltalálja a megfelelő színszűrést, de a legfontosabb mégis az, hogy a maratási folyamat kellő időpontját találja el, mert sem kevesebb ideig, sem túlsokáig nem szabad kitenni a klisé a maratásnak. A szép előadást tapssal honorálta a nagyszámú hallgatóság. h.

Feljegyzések

SCHWIND BÉLA, a Pesti Lloyd-Társulat revizora, március 5-én ünnepelte ötvenéves nyomdászságának jubileumát. Tulajdonképpen nem is ő ünnepelt,

hanem őt ünnepezték a tiszteletére a budai Vigadó éttermében egybegyűlt nagyszámú kollégái, barátai. A szaktársi körök mind képviselve voltak a lélekemelő ünnepélyen és képviselőik útján tolmácsolták küldöik üdvözlését és szeretetét. Nekünk megvan a különös okunk rá, hogy szintén üdvözlői sorába álljunk, hiszen a szakmafejlesztésért küzdők első soraiban is ott láttuk mindig őt. A Szakkör alapító- és sok éven át vezető-ségi tagja volt és az élet küzdelmei közepette még ma is megjelenik az előadói pódiumon, ha erre felszólítják. Az ünnepezt a március hó 5-én délelőtt megtartott korrektorköri rendes évi közgyűlés keretében olyan meleg ovációban részesült, amelyben csak Schwind Beláknak lehet része. Üdvözlői között az esti ünnepélyen ott láttuk a régi szakírói és szakoktatói gárda nevesebb reprezentánsait is. Fogadja Schwind kolléga a mi őszinte tiszteletünk és szeretetünk kifejezését is. *h.*

BRAUN VILMOS ELŐADÁSÁNAK erre a számra jelzett közlését, az előadó közbejött gyengélkedése miatt, a legnagyobb sajnálatunkra, csak jövő számunkban kezdjük meg.

FÉL ÉVSZÁZADON ÁT MUNKÁBAN. Grócz Ernő szaktársunk, a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság revizora, jubilánstársaival egyetemben március 24-én ünnepli meg ötvenesztendősi nyomdai munkálkodásának jubileumát. Grócz Ernő nevét életének e határállomásánál nemcsak azért ragadjuk ki az ünnepezt sorából, mert az ő személye Tanay József mellett különös megbecsülésben részesül az általánosság részéről, hanem azért, mert ő is mindig talált az ötvenéves robot mellett arra is időt, hogy a közért önzetlenül, fáradhatatlanul dolgozzon. A nyomdász-társadalmi életben is tevékeny részt vett. A szakmafejlesztés terén pedig egyike a legrégebbieknél, akinek nagyon sok értékes munkát köszönhetett a Könyvnyomdászok Szakköre, amelynek évtizedeken át dolgozó, oszlopos tagja volt, valamint a magyar szakirodalom hálás kis olvasótáborára. Grócz Ernő még ma is szép sikereket ér el írói készségével. Neki köszönhető a rokkantság emelése a Magyarországi Munkásrokkantegyletnél éppen úgy, mint a Segélyező-Egyesületnél. Őszinte üdvözlőnk ezúton is elküldjük hozzá. Kívüle még a következők jubilálnak a Részvényből: Paulich János korrektor, Molnár László és Nagy Kálmán betűszedők, Hirsch Ferenc nyomó, Noske Ernő hangjegynyomdai művezető, Novátszky János és Wirth Károly könyvkötők. — A Pallásnyomdában tizennegy szaktárs érte el ötvenesztendősi munkájának fordulóját. A megérdemelt ünneplésben és a szeretet őszinte megnyilvánulásában részesülnek ottani kollégáink is: Koszilkov Sándor, Jaks Károly, Muhay József, Fehér Mózes, Fodor Jakab, Polcz Gyula, Szécsányi Károly, Gyermek György, Várhalmi Gyula, Pözl Ede, Hoser Lipót, Kellner József, Sprencz Károly és Weisz Fülöp. Amilyen felemelő érzés ötven évet becsületes munkában eltölteni, olyan boldogító tudat, hogy az ünnepezték az őszinte, igaz kollégialis szeretet veszi körül. És ez

az egyedüli megbecsülésre méltó érték. A magunk részéről ezt az igazi értéket szívélyes üdvözlőnkkel és meleg kézzszorításunkkal csak növelni akarjuk. *h.*

KELLEMETLEN BALESET. Vettük a következő sorokat: »A wieni második nemzetközi vásár feltűnő plakátjai előtt sokszor meg-megálltam s törtem a fejemet: vajjon mi okból ragasztották rá külön szalagra nyomva a szöveg „Vásár, tavaszi-vásár” sorát? A plakát vékonybetűs negatívusorait látva valami technikai balesetre gondoltam. Talán elmaszatolódott a két sor s nem olvasható tisztán, avagy valami sajtóhiba tette szükségessé, hogy a két sort újra nyomják és ráragasszák a kész plakátra? E rejtély sokkal jobban izgatótt, mint azt gondoltam volna, se éjjelem, se napalom nem volt! Azt a gondolatot, hogy a kétsoros plakátpótlékot lefejtsem alapjáról, eleinte elvettem, gondolván: hazánkban gondolatait mindenki (még ha osztrák is) szabadon terjesztheti s plakátot megsemmisíteni, megcsonkítani bizonyos kiváltságos, felelőtlen elemeken kívül csak a törvény éber őreinek van törvényesen megengedve, de végül mégis győzött a kíváncsiság ördöge s arra az elhatározásra birt, hogy minden áron megtudjam, mit is gondolt a sorok *alatt* az az átkozott bécsi plakátszerkesztő? Tegnap este kapuzárás után egy forró vízzel telt konzerves dobozzal és szivacs-csal felszerelve nagy óvatosan leosontam az utcára s a legközelebbi ilyen plakátról nagy gonddal lezattam a ráragasztott szalagot és akkor nagy megrökönyödéssel olvastam a következő szöveget:

2 BÉCSI.
NEMZETKÖZI
M I S E
TAVASZI MISE
1 9 2 2
MÁRCIUS 19-26

Hát ilyen fatális fordítási hiba bizony ritkán csúszik be egy-egy nyomtatvány szövegébe, hát még egy plakátéba! Ezer szerencse, hogy az utóbbi időben eléggé száraz időjárás volt, mert az eső ezeket a szalagokat bizony egytől-egyig lezattotta volna alapjukról s

H A N S W U N D E R
G. m. b. H., Berlin-Wilhelmsberg
K Ö - É S K Ö N Y V N Y O M D A I
F E S T É K G Y Á R

*
Fekete és színes festékek. Könyvkötőfestékek.
Legjobb minőségű „Germania” hengeranyag
Különlegességek:
„Gloria” festékolóanyag,
meggátolja a festék lehúzóását.
Fénykék „Perga”. „Secco!” gyorszártóanyag.
Wunder-fekete, fénylik és gyorsan szárad.

*
Vezérképviselő és egyedüli raktár:
GOLDSTEIN ADOLF UTÓDA
Budapest VII, Kazinczy-utca 32.
Telefon József 123-95

akkor ugyancsak nevetségesen hatott volna minden sarkon egy-egy plakát, amely a jámbor pestieket misét hallgatni hívja ki a fekete-vörös Wienbe. A plakát másik hibája, hogy a 2. nemzetközi vásár helyett két nemzetközi, illetve tavaszi vásárt hirdet.

Ü z e n e t e k

KEDVES FIATAL SZAKTÁRS! Őszintén sajnálom, hogy a Typ.-ben vázolt kétségbeejtő helyzetét — a miskolci nyomtatványokról írt soraimmal — felerészben én idéztem elő. Higye el, kedves barátom, izlés dolga, hogy kinek mi tetszik, ki mit tart jónak, divatosnak s ezért nincs is okom véleményemet revideálni. A megbírált dolgokból a haladás és a divat előtt való meghajlást látom s minthogy ennek híve vagyok, a kisebb hibák és botlások előtt szemet hunyok, mert tudom hogy nem a divatjamúlt felfogáshoz, szokásokhoz való ragaszkodás, hanem a *gyakorlat* avatja az embert mesterré. Ez az én egyéni véleményem; kár, hogy Önnek nincs egyéni véleménye, amellyel megalkotta volna a két ellentétes kritikából a sajátját és amely feleslegessé tette volna a Pókainé idézését. De legalább az a közmondás jutott volna eszébe, hogy »kinek a pap, kinek a papné, olyiknak meg a szakácsné tetszik jobban«. Ez esetben megállapíthatna volna, hogy az egyik kritikusnak a pap, a másiknak a papné tetszik s Önnek maradt volna a — szakácsné. Ha ez a megoldás nem felel meg Önnek, úgy tessék csak mégis eldönteni: melyiket szeresse? Addig is, míg elhatározásáról tudomást szerzek, bakfis módjára drukkolva tépegetem a feleségem ócska nyári kalapjáról elrekvirált műmargaréta (kora tavasz van még, ilyenekkel kell beélnem) leveleit s szívdobogva regegem: Szeret?... Nem szeret?... Talán?... egy kicsit... stb. stb.

W.

Dr. E. K. Tantervvezlat című cikkét megőrizzük s annak idején közölni fogjuk. Most nem volna értelme a közlésnek, előbb nyélbe kell ütnünk a szakfejlesztő szervet. Üdv!

K. M. ARAD. A küldemény visszajött. Más úton újból megkíséreljük az elküldést s reméljük, nagyobb sikerrel. Köszönet az ügybuzgóságért. Üdv!

Budapest, 1922 március hó 19-én

Kiadó *Biró Miklós*

Felelős szerkesztő *Wankó Vilmos*

Főmunkatársak *Kun Mihály és Novák László*

Nyomatja a *Globus Nyomdai Műintézet, VI, Aradi-utca 8*

a *Gebrüder Schmidt 1-es számú ábrafestékével*

A *kliséket a Sokszorostóiújar rt. szállította*

BERGER ÉS WIRTH

ELSŐ MAGYAR KŐ-
ÉS KÖNYVNYOMDAI
FESTÉK- ÉS HEN-
GERÁNYAGGYÁR

BUDAPEST IX. KER.
MÁRTON-UTCA 19
T E L E F O N :
JÓZSEF 6-35 SZÁM

HENGER
OLCSÓBB ÉS JOBB

ÖNTÉS!
A HÁZI ÖNTÉSNE

KÖ- ÉS KÖNYV.
NYOMDÁK
RÉSZÉRE

**RAKTÁRRÓL
AZONNAL
SZÁLLÍT**

GEBR. SCHMIDT G. M. B. H.
FRANKFURT A/M. ÉS BERLIN FESTÉK-
GYÁRÁNAK MAGYARORSZÁGI ÉS AZ
UTÓDÁLLAMOK VEZÉRKÉPVISELETE

FREUND-BARÁT-FÉLE
GRAFIKAI SZAKÜZLET
ÉS PAPIRNAGYKERESKEDÉS
BUDAPEST V, ORSZÁGHÁZ-TÉR 4
TELEFONSZÁM 82-35

MINDENMÉ KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI,
KÖNYVKÖTÉSZETI, VALAMINT ÜZEMI
ÉS BERENDEZÉSI CIKKEK RAKTÁRA

Raktáron tart mindennemű papírműségeket

**HARTMANN VILMOS
PAPIRKERESKEDELMI
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG**

BUDAPEST VI, EÖTVÖS-UTCA 9

Képviseletek:

Legkam-Josefsthali Rt.

Rózsafhegyi Celluloze- és Papírgyár Rt.

Heinrichsthali Papírgyári Rt.

Roeder Gusztáv és Társa

Pitteni Papírgyár Rt.

TELEFON: JÓZSEF 72-39

Gépjavitásokat, gépszerezéseket, gépátalakításokat és transzmisszió-berendezéseket szakszerűen és pontosan eszközöl. Használt szakmabeli gépeket vesz és becserél

**GÉPMŰHELYE
BUDAPEST VII, ISTVÁN-ÚT 4**

Böhm & Herber würzburgi gyorsajtógépgyár és vasöntőde magyarországi vezérképviselője
Állandó raktár új és javított szakmabeli gépekben
AUTOGÉN - HEGESZTÉS

NE ÜLJÖN FEL

HANGZATOS HIRDETÉSEKNEK • ELKOPOTT FRÁZISOKNAK!

HA
van eladó gépe,
vagy bármilyen az üzemi-
ben felesleges felszerelése,
saját érdekében azonnal értesítse

**UNIVERSAL
GRAFIKAI SZAKÜZLET RT.**

Budapest, VIII. kerület, Rákóczi-tér 2. szám
(bejárat Salétrom-utca 2. szám) • Telefon: József 48-12
Veszünk, eladunk, cserélünk gépeket és felszerelési tárgyakat

GÉPEK SZAKSZERŰ ÉRTÉKELÉSE!

M
G

VÉRTESI ALADÁR

✦
LEVÉLBORÍTÉK
ÉS
PAPIRNEMÜGYÁR

✦
BUDAPEST
IV.
FÖVÁMTÉR 4

✦
GYÁR
IV.
MOLNÁR-UTCA 33

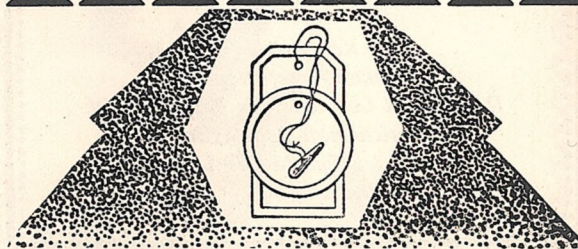
✦
TELEFON
JÓZSEF 102-51 JÓZSEF 102-52
JÓZSEF 62-49

GROSZ és BÁNYÁSZ

P A P I R Á R Ü G Y Á R
BUDAPEST, VI, ARADI-UTCA 22

MINDENMŰ FÜGGŐ, ZSÁK- ÉS RAGCÍMKÉK. POSTA-
RAGCÍMKÉK. MINDEN RENDSZERŰ KARTHOTÉK.
STANCOLÁSI MUNKÁKAT BÁRMILY MENNYISÉGBEN
A LEGROVIDEBB IDŐ ALATT SZÁLLÍTUNK. KIFIZE-
TÉSI, FESTÉK- ÉS FÜSZERZACSKÓK GYÁRTÁSA.
PÉNZSZALAGOK. ENYVEZETT CSOMAGOLÁSI CÍMKÉK

✦
D O M B O R N Y O M D A
V E S N Ő K I M Ű H E L Y

RÉVÉSZ FIVÉREK
gumibélyeggyár
BUDAPEST IV, VÁCI-U. 10

Készít a grafikai szakmához szüksé-
ges metszeteket és dombornyomásokat
TELEFONHÍVÓ 37-09

KLISÉKET
A
LEGJOBB KIVITELBEN
KÉSZIT A
SOKSZOROSITO
IPAR-R-T
CHEMIGRAFIAI MŰINTÉZET
ÉS KLISÉ GYÁR
BUDAPEST-VII-TISZA KÁLMÁN-TÉ
TELEFON
JÓZSEF 2-65-SZ

HORVÁT LAJOS

GRAFIKAI SZAKÜZLET R-T

✦
Szállít
azonnal raktárról teljes

KÖNYVNYOMDAI
KÖNYOMDAI
KÖNYVKÖTÉSZETI
DOBOZGYÁRI

berendezéseket és mindennemű
szerelvényeket :: Gépek
javítása szavatosság
mellett

BUDAPEST VI, ARÉNA-ÚT 80
TELEFON: JÓZSEF 32-03

KAST ÉS EHINGER

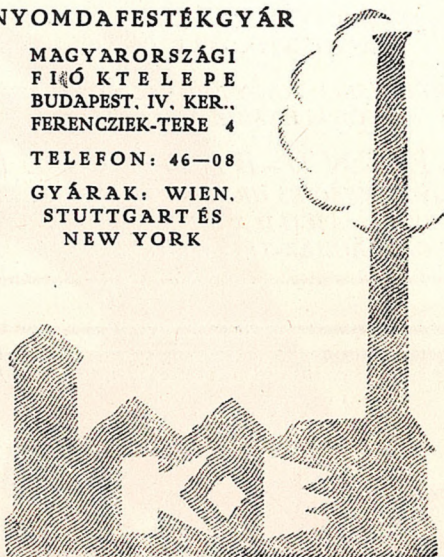
G * M * B * H

NYOMDAFESTÉKGYÁR

MAGYARORSZÁGI
FIÓKTELEPE
BUDAPEST, IV. KER.,
FERENCZIEK-TERE 4

TELEFON: 46-08

GYÁRAK: WIEN,
STUTT GART ÉS
NEW YORK

KÜLÖNLEGESSÉGÜNK: HÁROMSZÍNFESTÉKEK
ÁLLANDÓAN NAGY RAKTÁR
ELSŐRENDŰ FEKETE ÉS SZÍNES FESTÉKEKBEN

NYOMDAI ÉS KÖNYVKÖTÉSZETI
GÉPEK ÉS MINDEN REND-
SZERŰ SZEDŐGÉPEK
JAVÍTÁSA

SZEDŐGÉPEK ALKATRÉSZEINEK GYÁR-
TÁSA · SAJÁT GYÁRTMÁNYÚ KIZÁRÓÉKEK
RAKTÁRON · LINOTYPE-MATRICÁK JAVÍT-
TATNAK · ELSŐRENDŰ REFERENCIÁK

DÉNES ALADÁR

OKLEVELES GÉPÉSZMÉRNÖK GÉPMŰHELYE
BUDAPEST V, VÁCI-ÚT 28. SZÁM
(BEJÁRAT KORÁLL-UTCA) · TELEFON 180-98

BUDAPEST, BÁLVÁNY-UTCA 15
H
(A)
(Y)
*** HAYNALD ***
(A)
(L)
D
PAPIRKERESKEDELMI RT

★
ÁLLANDÓ
RAKTÁR MINDEN-
FÉLE NYOMÓ-, IRÓ-,
CSOMAGOLÓPAPIROKBAN
ÉS LEMEZEKBEN. BANKPOSTA-
ÉSBORÍTÓPAPIROK KÜLÖNLEGESSÉGE

H. H. ULLSTEIN, LEIPZIG
ÉS EGYÉB NÉMET GYÁRAK
MAGYARORSZÁGI KÉPVISELETE

TELEFONSZÁM: 45-33

**PREUSSE & COMPAGNIE A.-G.
LEIPZIG**

KÖNYVKÖTÉSZETI, DOBOZGYÁRI ÉS
HAJTOGATÓGÉPEK GYÁRA

KÉPVISELI MAGYARORSZÁG ÉS AZ
UTÓDÁLLAMOK RÉSZÉRE A

FREUND-BARÁT-FÉLE
ÜGYNÖKSÉG ÉS GRAFIKAI SZAKÜZLET
BUDAPEST
V. ORSZÁGHÁZ-TÉR 4 TELEFON 82-35

GRAFIKAI SZAKÜZLET

KALLINA ZDENKO

Képviseletek:
Leipzig: August Fomm, könyv-
kötészeti gépek gyára, Leipzig
**BUDAPEST VIII, MÁTYÁS-
TÉR 16 • TELEFON J. 14-16**
Raktáron az összes grafikai
anyagok, eszközök és festékek.

JUBILEUM-ÉV 1902-1922

✧

**DÖRNER ÉS HEIMBERG
PAPÍRÁRU- ÉS REKLÁMCIKKGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG**

BUDAPEST V, SZIGET-U. 38 (POZSONYI-ÚT 4/B) TELEFON 32-63

✧

NAPTÁRAK, NOTESZEK, ÍRÓALJZATOK ÉS ÍRÓMAPPÁK,
DOMBORNOMÁSÚ PLAKÁTOK
BRONZUTÁNZATÚ PLAKETTEK, REKLÁMCIKKES STB.
A LEGEGYSZERŰBB KIVITELTŐL A LEGFINOMABBIG
KÉRJEN AJÁNLATOT!

✧

**A VILÁG LEGRÉGIBB ÉS
LEGNAGYOBB NYOMDAI
FESTÉKGYÁRA**

LORILLEUX CH. ÉS TSA

Az 1889. és 1900. évi párisi
világkiállításokon
versenyen kívüli
jury-tag

*
Festékek a kő- és könyv-
nyomdai, könyvkötészeti,
valamint az összes grafikai
szakmák részére. Henger-
anyagok és hengeröntés

IRODA ÉS RAKTÁR
BUDAPEST IV.
FERENC-JÓZSEF-RAKPART 27
GYÁR: BUDAFOKON, BUDAPEST MELETT
TELEFON 37-58 ÉS 93-29. ALAPÍTÁSI ÉV 1818
11 GYÁR, 40 LERAKAT AZ EGÉSZ VILÁGON

Grand Prix-kitüntetés: Saint-
Louis 1904. évben, Lüttich
1905-ben és Miláno
1906-ban

*
Másoló-festék. Kencék és
olajok. Arany- és ezüst-
festékek. A legjobb minő-
ségű preparált papirosok
könyomdák számára

CSAK ELSŐ KÉZBŐL VEGYEN

FESTÉKET BETŰT GÉPET

és minden
egyéb szakcikket
könyvnyomdák, litografiák,
könyvkötészetek, dobozgyárak részére

UNIVERSAL GRAFIKAI SZAKÜZLET R-T

Budapest VIII, Rákóczi-tér 2 (bejárat Salétrom-utca 2). Telefon József 48-12
Új és használt gépek nagy raktára. Legolesőbb beszerzési forrás. Gyors szállítás jótállással

ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTŐDE RT.

BUDAPEST VI. KER., DESSEWFFY-
UTCA 32. SZÁM · TELEFON 23-70

E M B

ÉRDEKKÖZÖSSÉGBEN A SCHRIFT-
GIESSFREI D. STEMPEL A-G.
FRANKFURT A. M. CÉGGEL

SIMA ÉS MINTÁZOTT RÉZLÉNIÁK
TELJES NYOMDAI BERENDEZÉSEK
A LINO TYPE SZEDŐGÉPEK BETŰ-
VEL EGYZŐ VÁGÁSÚ BETŰK KÉZI
SZEDÉSRE · MAGYAR, NÉMET, LEN-
GYEL, HORVÁT, ROMÁN, BOLGÁR,
TÓT, SZERB, GÖRÖG SZEDÉSHEZ

DIVATOS SZÖVEG- ÉS CÍMBETŰK

MAGYAR ÓLOMÁRUGYÁR ÉS FÉMKERESKEDELMI R.-T.

BUDAPEST
VI. FORGÁCH-UTCA 4
TELEFON 110-45. 176-76

AJÁNLJA
GARANTÁLT ÖSSZETÉTELŰ
BETŰFÉMEIT
BETŰÖNTŐDÉK, KÖNYVNYOMDÁK ÉS
TÖMÖNTŐDÉK RÉSZÉRE

ÓLOM, ANGOL ÓN ÉS ANTIMÓN
NAPI ÁRON KAPHATÓ

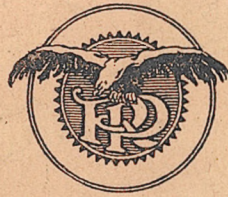
BETŰFÉM HULLADÉKOT, FÉMSALAKOT ÉS
FÉMHAMUT A LEGMAGASABB ÁRON VÁSÁROL

TELEFON 31-43

TELEFON 54-48

**PUSZTAFI
ZSIGMOND**

GRAFIKAI SZAK-
ÜZLET BUDAPEST
V. KER., TÁTRA-
UTCA 6. SZÁM

**RÓNA * ÉS
PUSZTAFI**

GRAFIKAI GÉPEK
ÉS SZERELVÉNYEK
GYÁRA BUDAPEST
III. BÉCSI-UT 42. SZ.

GENZSCH & HEYSE

B E T Ü Ö N T Ö D E

HAMBURG

MÜNCHEN

MAGYARORSZÁGI
KÉPVISELŐJE

KALLÓS ÖDÖN

GRAFIKAI SZAKÜZLET BUDAPEST
V, WAHRMANN-UTCA 6 · TELEFON 130-17

J. G. SCHELTER & GIESECKE

LEIPZIG

BETÜONTÖDE, GÉPGYÁR,
FABETÜK, RÉZLÉNIÁK,
RÉZBETÜK GYÁRA,
STEREOTYPIA,
GALVANOTYPIA,
SZAKASZTALOSSÁG,
WINDSBRAUT-GYORSSAJTÓGÉPEK
PHONIX-TÉGELNYOMÓGÉPEK
STEREOTYPIA - BERENDEZÉSEK

MAGYARORSZÁGI KÉPVISELŐK:
FISCHER ÉS MÉRI BUDAPEST
VII, KAZINCZY-UTCA 27

**DRESDENER
SCHNELLPRESSENFABRIK A.-G.
COSWIG I. SA.**

GYÁRTJA A PLANÉTA GYORSSAJTÓKAT
ÉS TÉGELNYOMÓ GÉPEKET

KÉPVISELI MAGYARORSZÁG ÉS AZ
UTÓDÁLLAMOK RÉSZÉRE A

FREUND - BARÁT-FÉLE

ÜGYNÖKSÉG ÉS GRAFIKAI SZAKÜZLET
BUDAPEST

V. ORSZÁGHÁZ-TÉR 4 TELEFON 82-35

GÉPEK, BETÜK, FESTÉKEK, FELSZERELÉSI ANYAGOK

KÖNYVNYOMDÁK, LITOGRFÁFIÁK ÉS DOBOZGYÁRAK BERENDEZÉSE

FUCHS DÁVID

GRAFIKAI SZAKÜZLET BUDAPEST VI, ARADI-U. 22 / TELEFON 21-91

HASZNÁLT SZAKMABELI GÉPEKET A LEGMAGASABB ÁRAKON VESZ

Globus Nyomdai Műintézet R-T, Budapest VI, Aradi-utca 8 — Igazgató: Biró Miklós